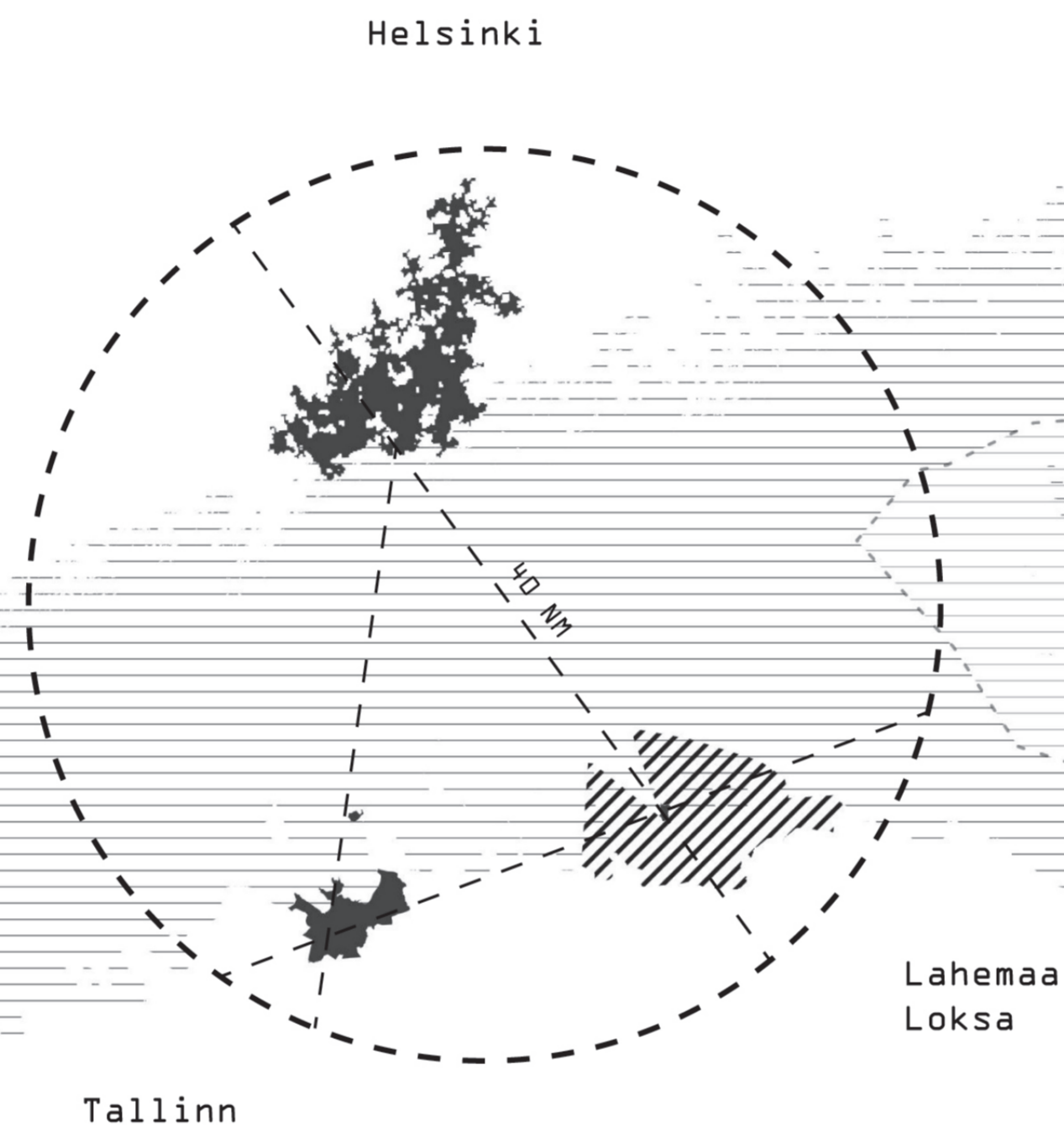

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Arhitektuuri ja linnaplaneerimise osakond
Arhitektuuriteaduskond

AVANG 59° 39' N, 25° 42' E

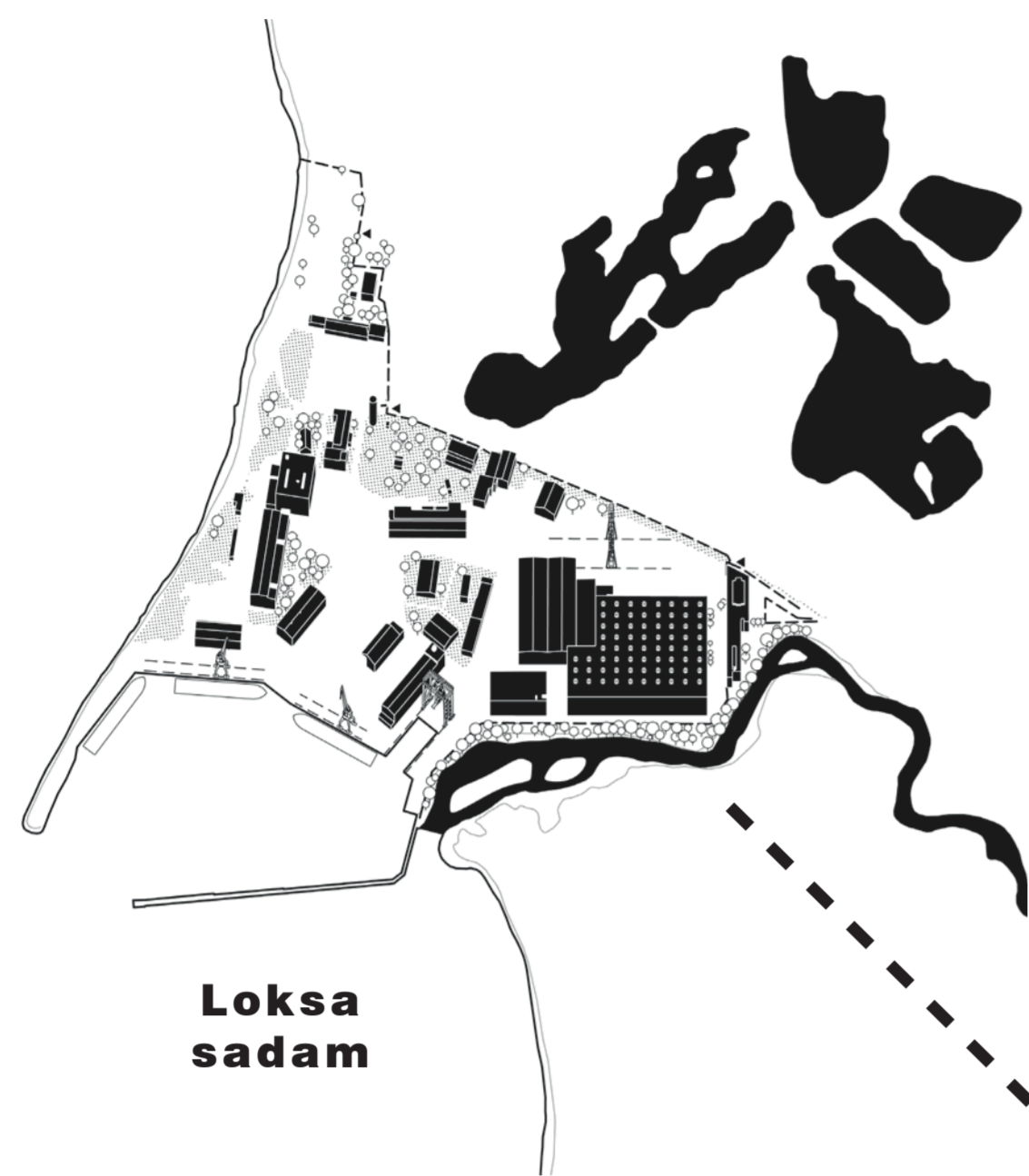
*Loksa sadama, Loksa ja Lahemaa piirideülene
ruumikäsitlus Läänemere maade kontekstis*

Autor:

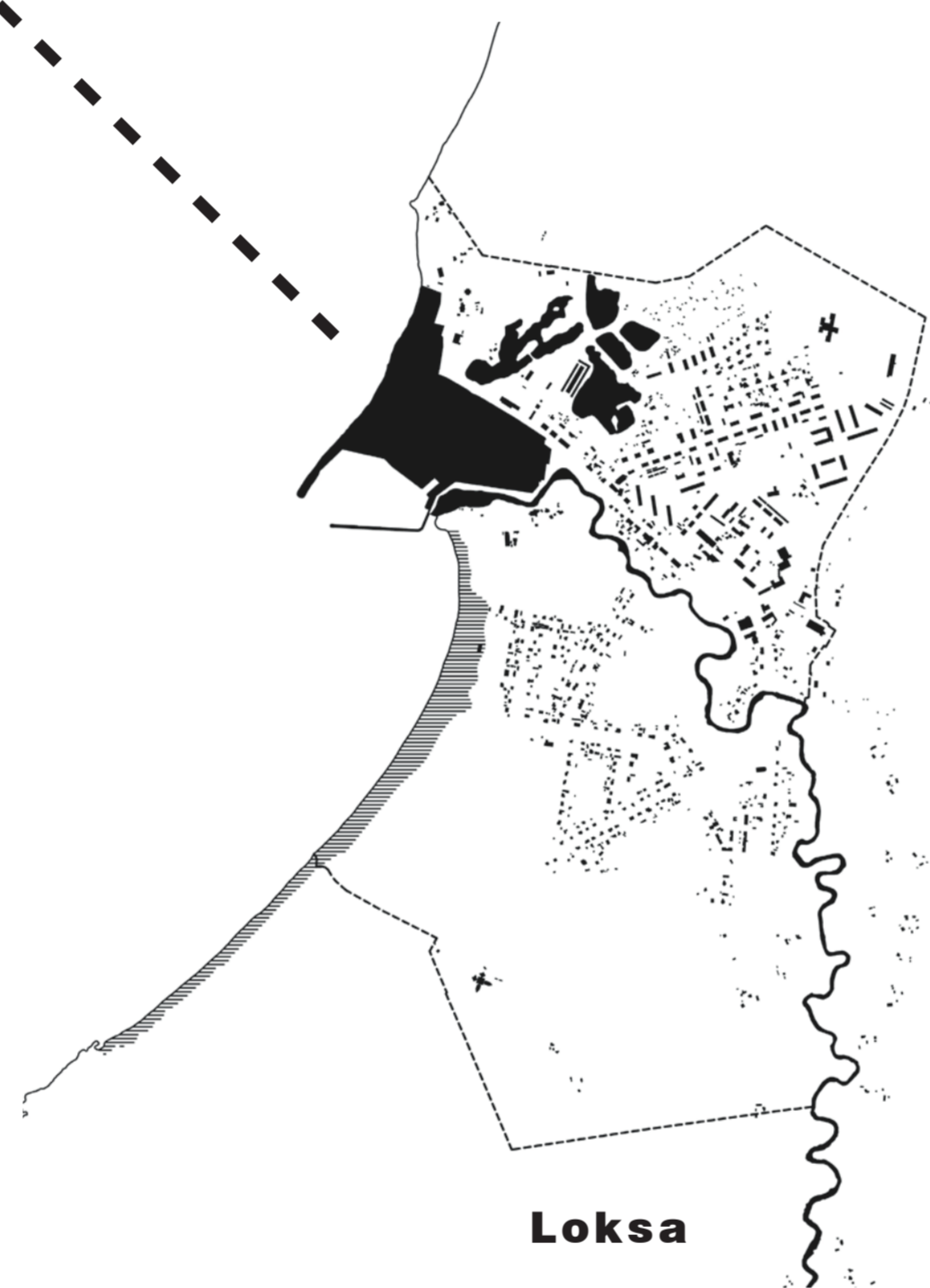
Kristofer Soop

Juhendajad:

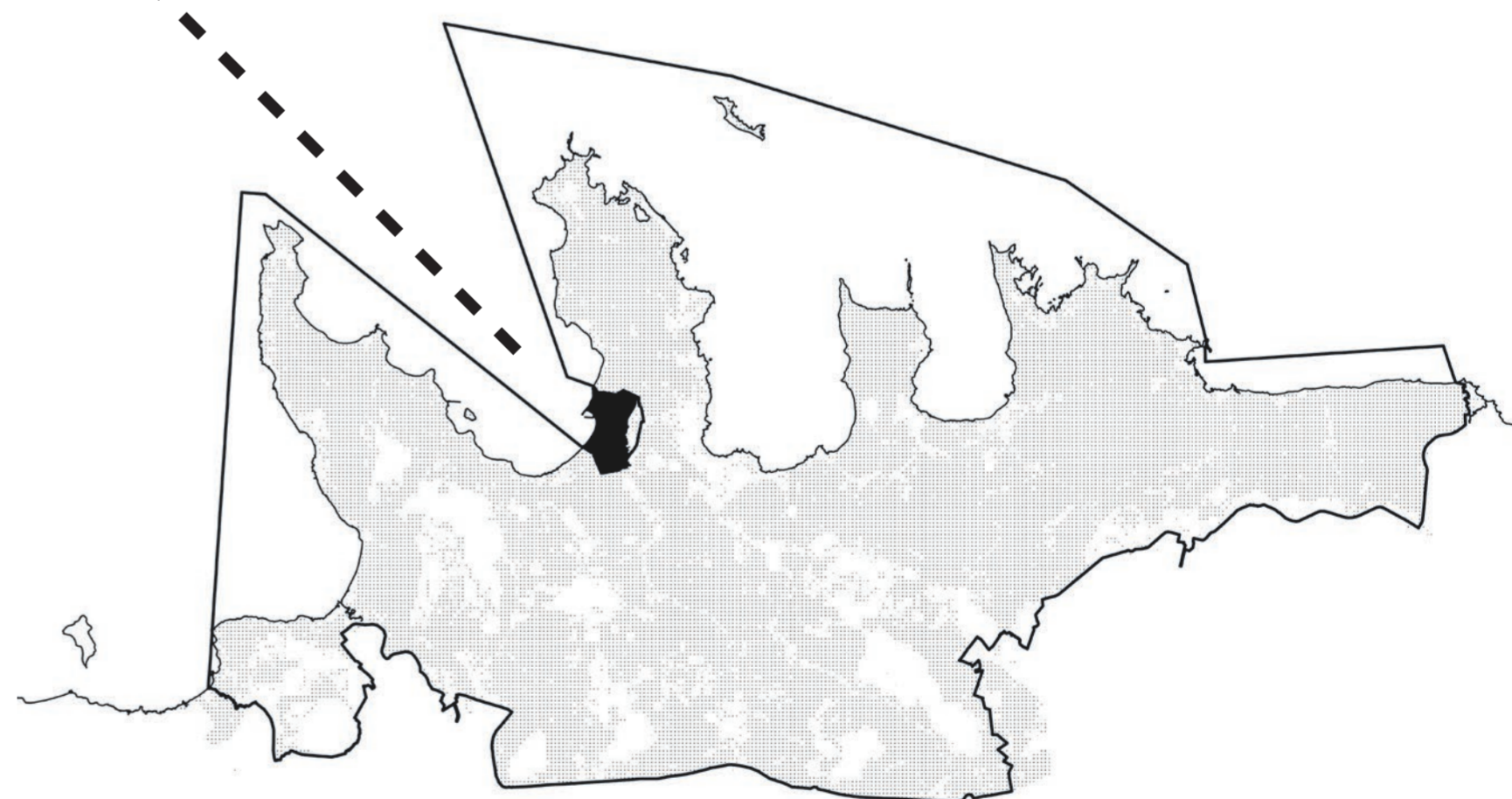
Andres Alver
Douglas Gordon

Loksa sadam

Loksa

Lahemaa

Loksakandis on palju tugevaid ruumielemente nagu meri, mets, rand, jõgi ja sadam, ent kõigele vaatamata linna areng kiratseb. Loksa on pööranud piltlikult öeldes selja nii Lahemaa rahvuspargile kui ka merele ning linn on ümbritsevast pealtnäha eraldatud. Sestap on oluline vaadelda kõike veidi laiemalt.

Töö fookusala moodustavad Loksa sadam, Loksa ja Lahemaa rahvuspark. Asetan fookusala Läänemereregiooni, Kesk-Läänemere, Soome lahe ja Eesti konteksti. Ruumiuurimuse käigus olen koostanud 6 erinevas skaalas visiooni ning neile tuginedes välja pakkunud Loksa sadama planeeringulahenduse eskiisi.

FOOKUSALA

TEOREETILINE KONTEKST

1 LÄHTEKOHT. Keset maalilist Lahemaa rahvusparki, Tallinnast vaid 65 km kaugusel, asub superilusa liivaranna ja kauni merevaatega sadamalinn Loksa, kus kõik näib kõige paremas korras, aga tegelikkuses vist siiski ei ole. Inimesed liiguvad linnast ära, elanikkond vananeb, omavalitsuse rahaline seis on pehmeltselt öeldes kassin ning olustik näib natuke stagneerunud. Linn on Lahemaast justkui „välja lõigatud“ ning sadam, mille ümber kogu Loksa arenes, on linnast omakorda „välja lõigatud“. Vaatamata ammendamatu ruumipotentsiaalidele on tulemuseks vaikne koht, kus suurt ei toimu.

2 ABSOLUUTNE RUUM, SUHTELINE RUUM. Tekib küsimus, kas saaks teisiti? Mida muuta, et asjad liiguks selles suunas nagu soovime? Absoluutne ruum on miski, mis on asi iseeneses, sõltumatu välisest, seega seda muuta ei anna. Suhtelises ruumis on seevastu „objektid“ ja „objektidevahelised“ seosed, sestap tuleks keskenduda just neile „objektidele“, sest nendega on midagi peale hakata. Ent mis on need „objektid“?

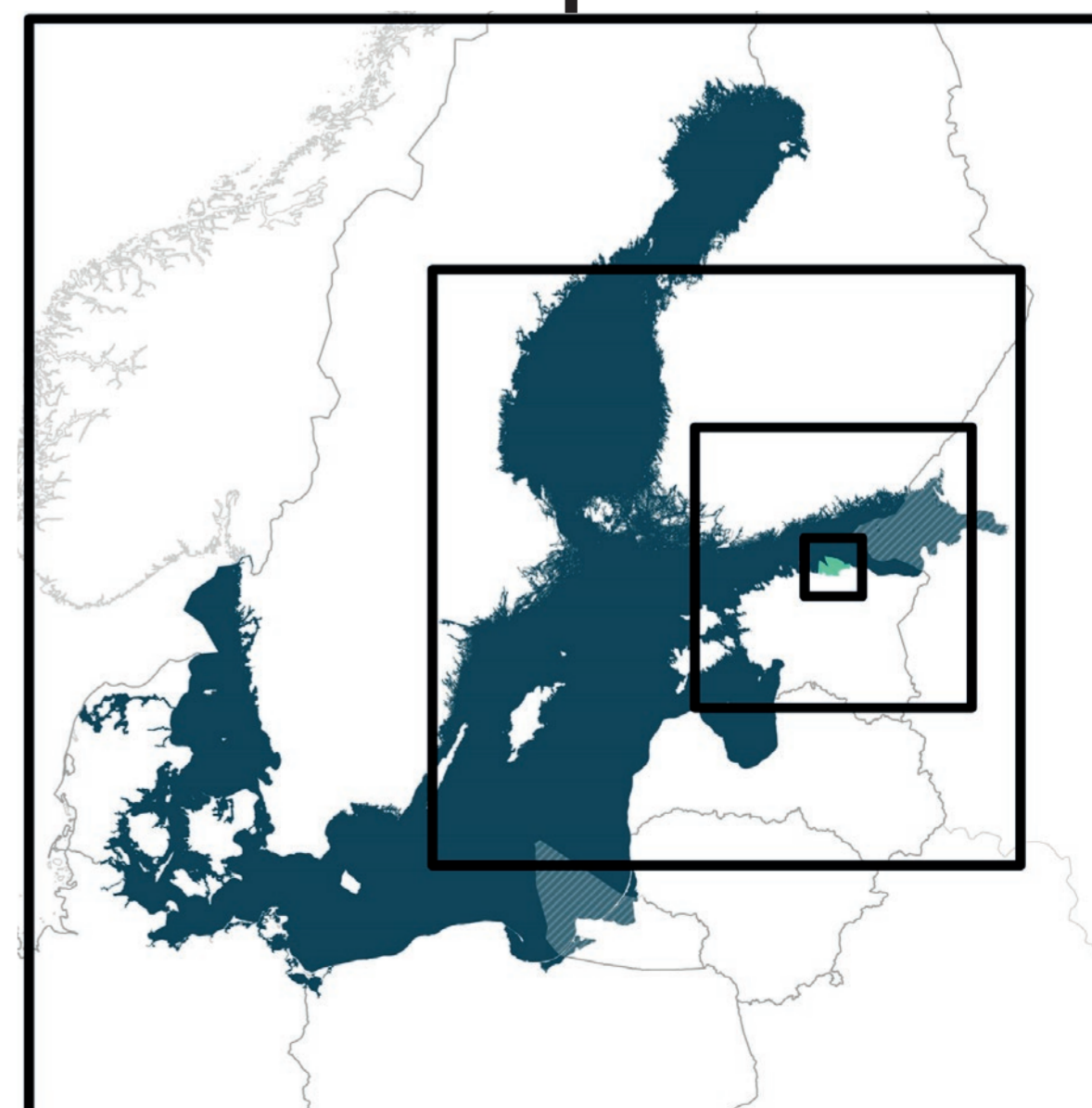
3 4 RUUMITÜÜPI. Loksa olustikku analüüsid leidis taaskord kinnitust tõsiasi, et suhteline ruum ei peegeldu pelgalt füüsilistes „asjades“ ja ruumi ei saa vaadelda vaid ühest perspektiivist. Seetõttu moodustasin neli ruumitüüpi: **pärisruumid, kokkuleppelised ruumid, mõjuruumid ja tajuruumid**, mis aitasid kogu Loksakandiga seonduvat paremini mõttestada. Vahest on need ruumitüübid osa suhtelisest ruumikäsitlusest, millega tegeledes on lootust midagi muuta.

4 PIIRID JA ÜLEMINEKURUUMID. Rääkides ruumist mitmuses, räägime automaatselt ka piiridest. Kusagil toimub üleminek ühelt teiselt ning seega peab kuskil ka piir või üleminekuala olema. Loksal on piire omajagu: piir rahvuspargi ja linna, piir suletud sadama ja avaliku ruumi, piir mere ja maa vahel. Piire on erinevaid, väga konkreetsetest hajusate üleminekualadeni ning just piirideülesus on kõige selle juures võtmetähtsusega. Olukordades, kus järsk katkestus on vältimatu, on teravpiirilised olukorrad põhjendatud, ent paljudel juhtudel saab teisiti ja kui saab teisiti, tuleks kaaluda ka teistsuguseid lahendusi. Sujuvad üleminekud on eelduseks läbipõimunud ja sidusatele ruumisuhetele, ranged piirid seevastu soodustavad segregatsiooni.

5 MERI-MAA MEDIAATORID. Ka mere ja maa vahel näib esmapilgul piir olevat, ent rannajoon ei ole pelgalt piir või äär vaid kese, mis koondab mõlemalt poolt tulijaid. Ruume, kus saab toimuda üleminek mere ja maa vahel nimetan meri-maa mediaatoriteks. Jagan need omakorda nelja kategooriasse: **rannad, veeskamiskohad, väikesadamad ja sadamad**. Loksa sadam ei ole selles kontekstis mitte ainult Loksa, vaid terve lähipiirkonna oluline meri-maa mediaator. Rannikuruumide temaatika näitlikustab hästi kogu piiririteemat. Kahe või enama ruumi puutealal tekivad nõ „topeltomadustega ruumid“, mis sisaldavad hulka rohkem kihistusi kui monotoonid. Nendega tegeledes tegeleme automaatselt mitme ruumiga korraga ning piirideülene lähenemine lahustab piiri kui range eraldaja.

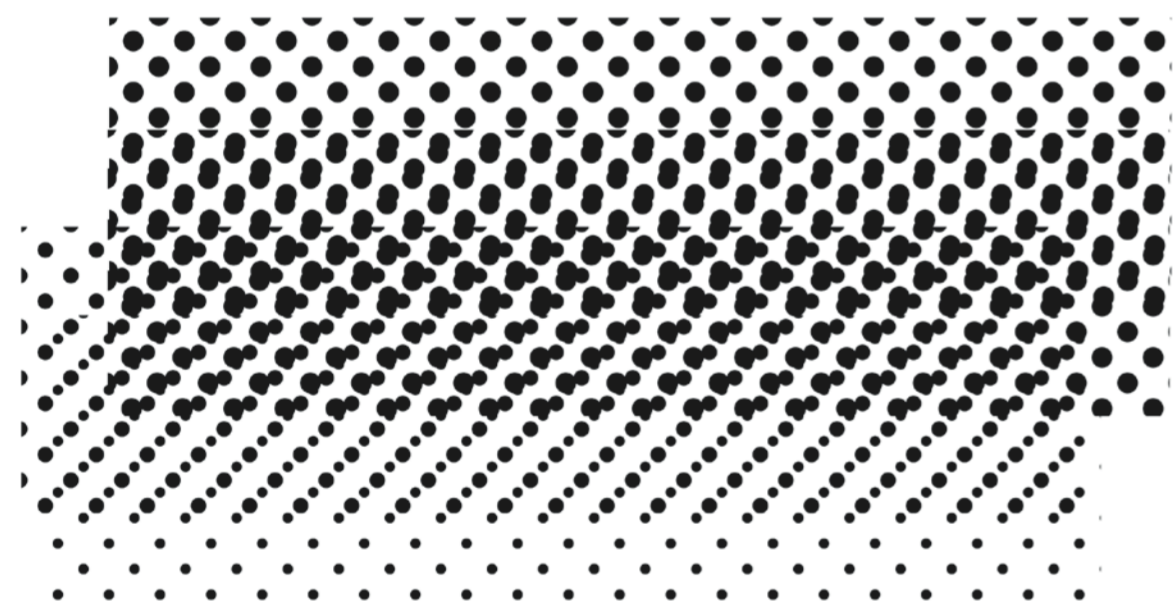
6 EESMÄRK. Eelnevat arvesse võttes, kujunes töö põhiteemaks piirideülene ruumikäsitlus, sest kapseldunud ruum on tihti hambutu ja tuim. Tegelesin nii piiride ületamise, nihutamise, kui ka defineerimisega ja seda väga erinevas skaalas. Töö põhieesmärk on **Loksa ja Lahemaa ruumipotentsiaalide avamine ning piirideüleste võrgustike loomine. Põhirõhk Loksa avamisel merele ning sellest tulenevalt erinevate ruumiliste võimaluste läbimängimine Loksa sadama osaliselt avalikuks muutmiseks.**

RUUMI LINE KON TEKST

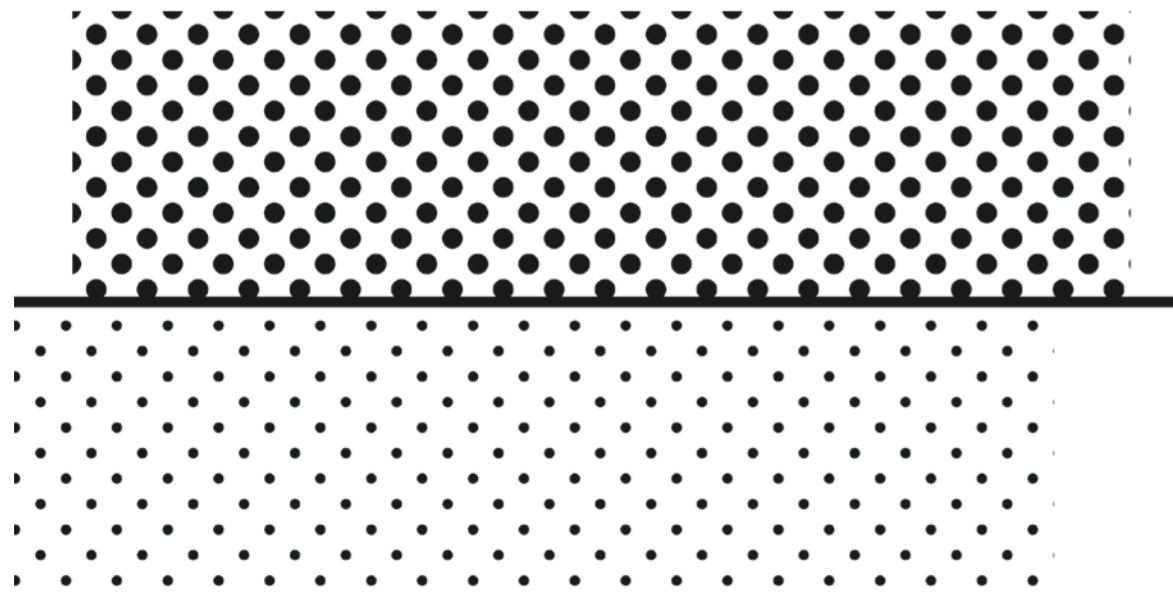

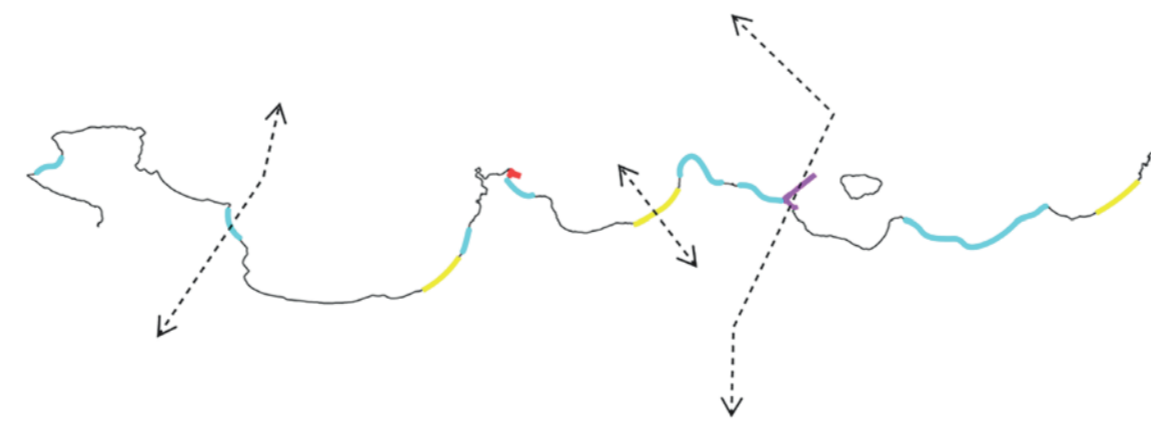
LOKSA RUUMIELEMENDID

4

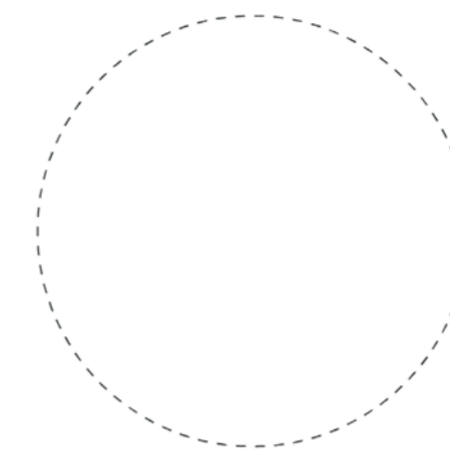
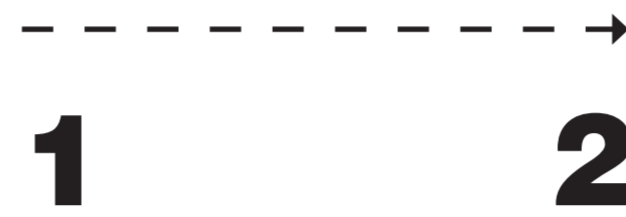
TÄPNE PIIR, HAJUS ÜLEMINEKURUUM

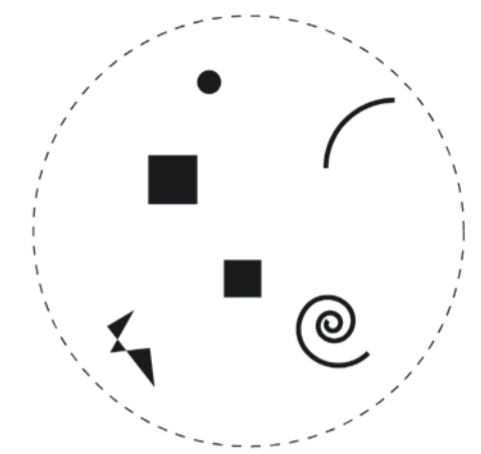
MERI-MAA MEDIAATORID, PIIRIDEÜLENE RUUMIKÄSITLUS

6

IDEESTIK

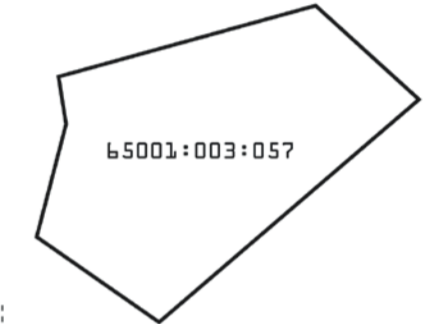
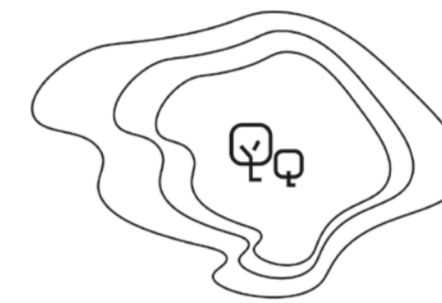
ABSOLUUTNE RUUM

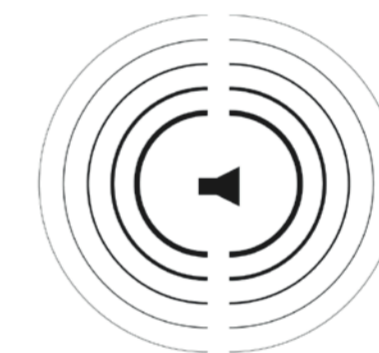
SUHTELINE RUUM

PÄRISRUUMID

LEPPERUUMID

3

MÖJURUUMID

TAJURUUMID

5

RANNAJON KUI KESE, ÜLEMINEKURUUM, PIIRIOLUKORD

VISIOON 1

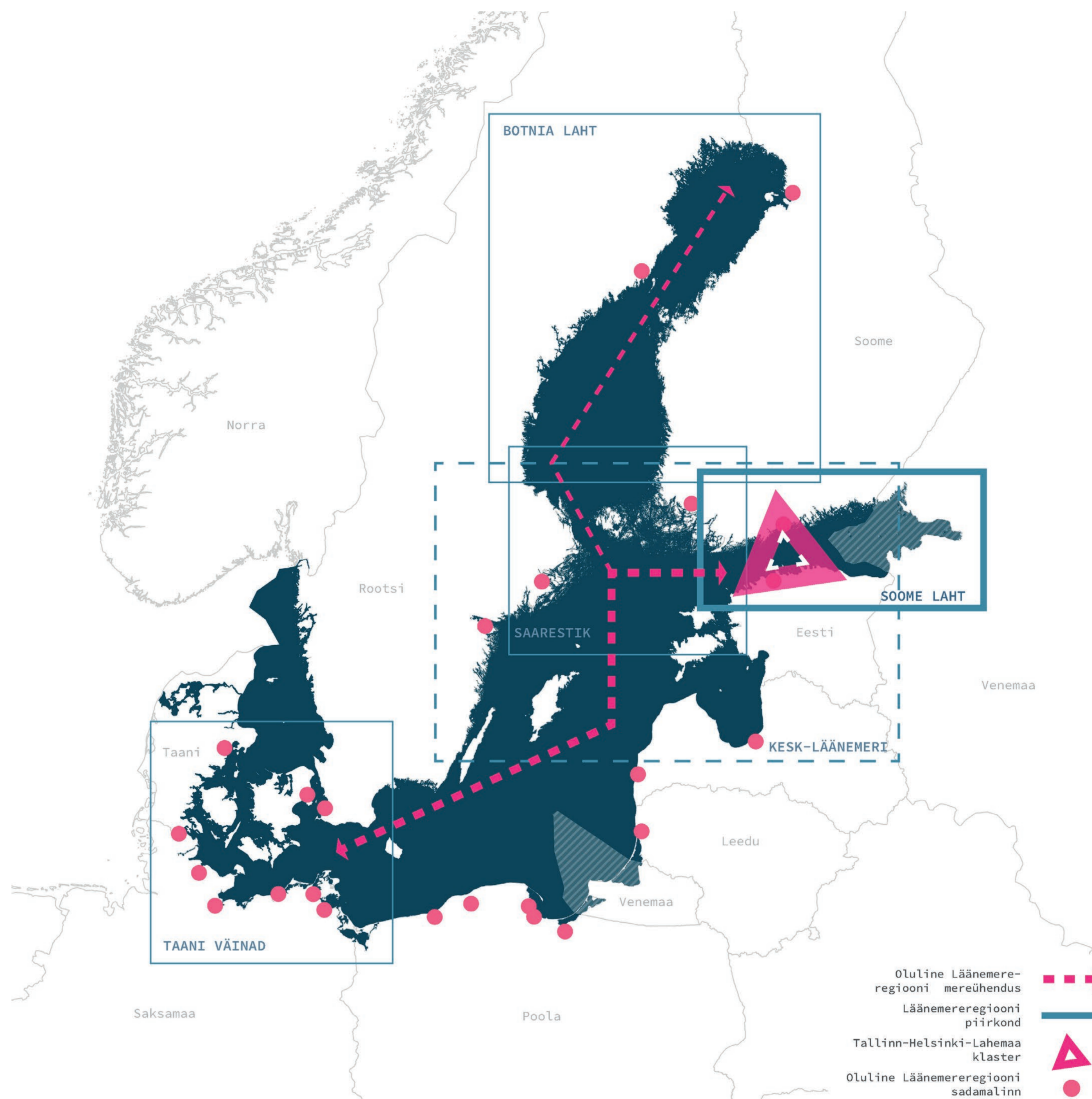
LÄÄNEMERE- REGIOON

**Tallinn-Helsinki-
Lahemaa klaster on
kõrgelt hinnatud
mitmekülgse
ruumiprogrammiga
tuumala
Läänemereregioonis**

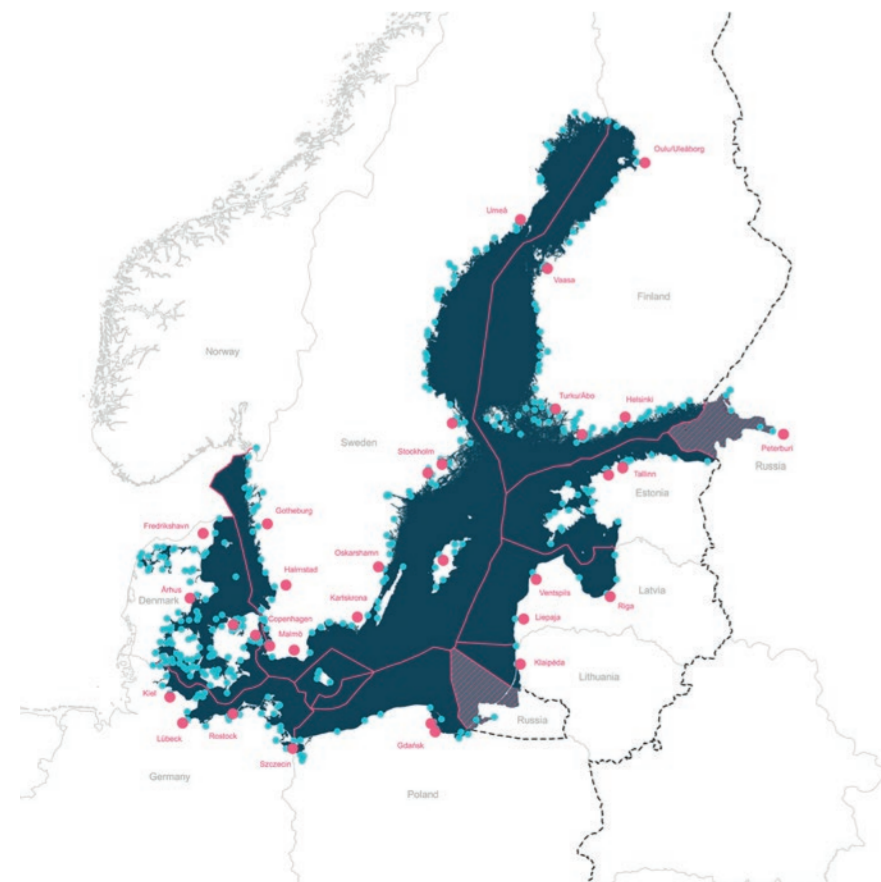
Visiooni laiem eesmärk on Soome lahe piirkonna elavdamine ning siinsete piirideüleste kultuurisidemete tugevdamine. Ühisklaster tõstab piirkondlikku elukvaliteeti ning omab potentsiaali Läänemereregiooni olulise turismisihtkohana.

Eesmärgid:

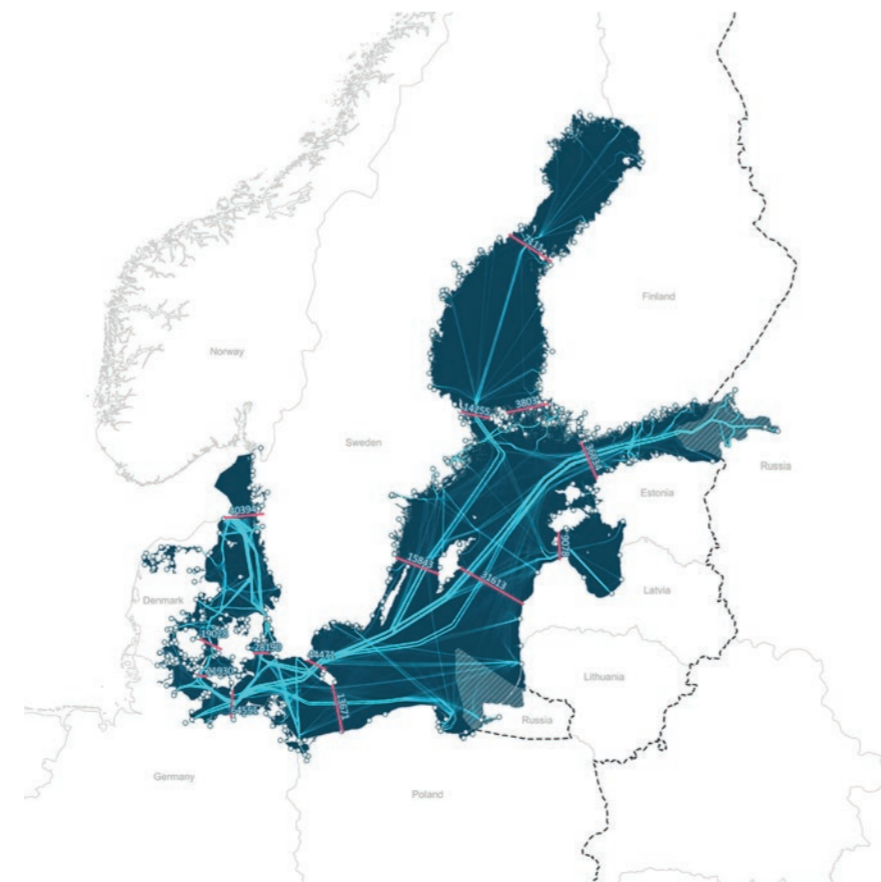
- Soome laht on kohaliku kultuuri väärtustav ja välituristidele atraktiivne piirkond Läänemereregioonis
- Tallinn-Helsinki-Lahemaa klaster
- Lahemaa on Läänemereregiooni kõrgelt hinnatud ja atraktiivne rohetuumala.

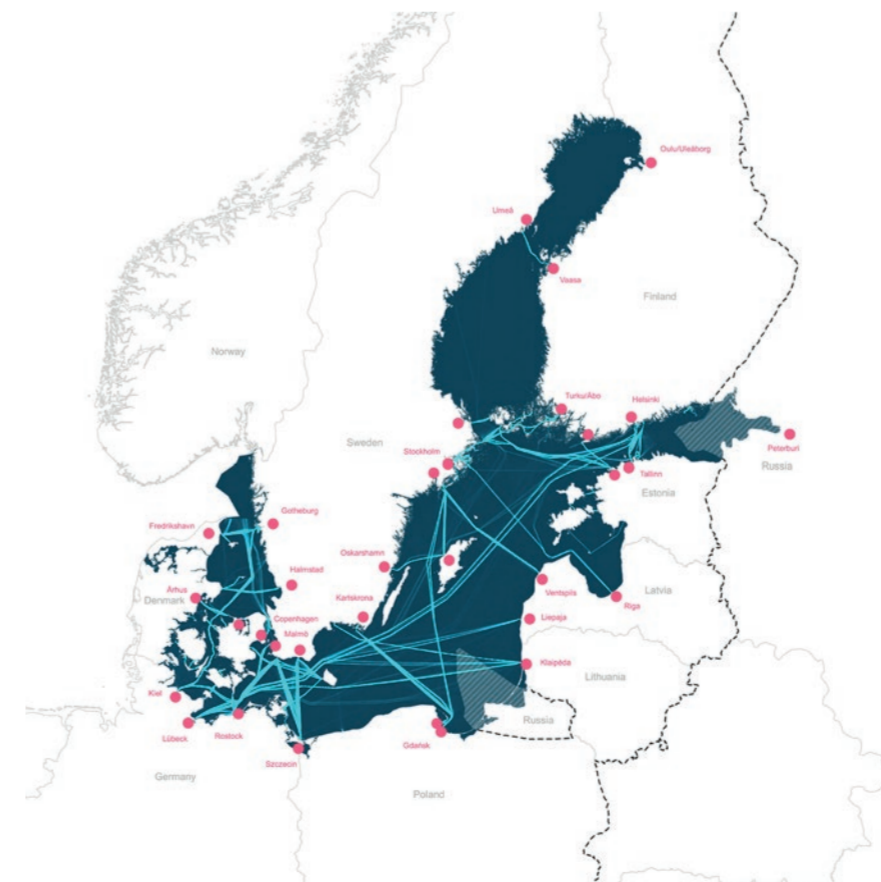
Läänemereregiooni piirid, rannikulinnad ja sadamad

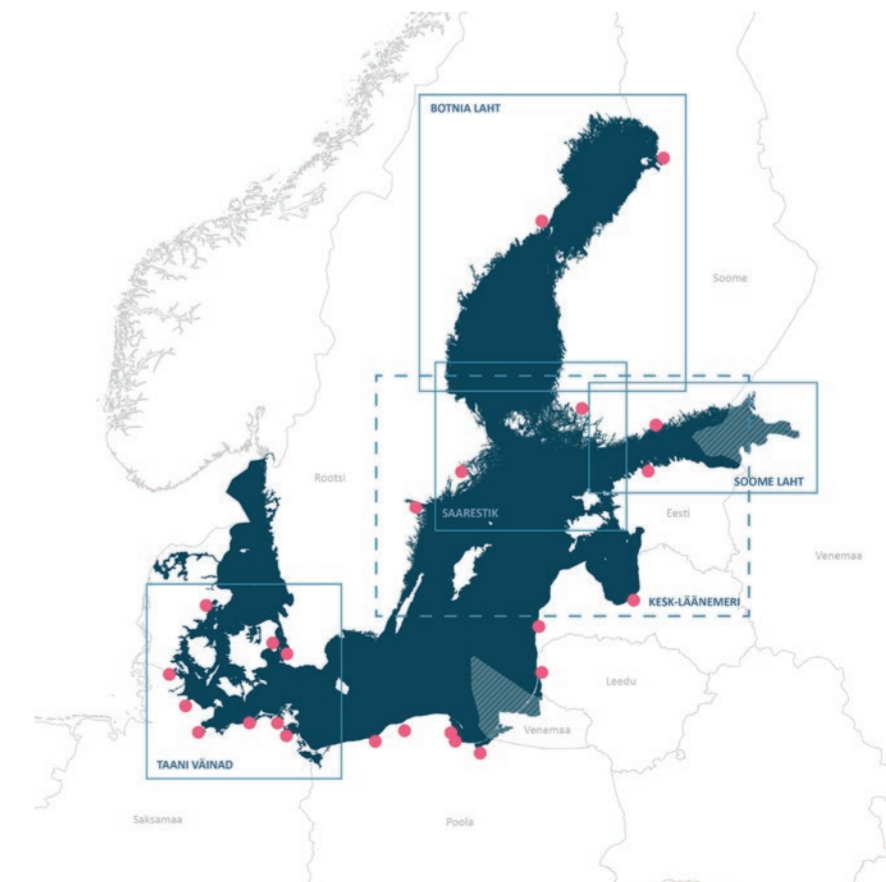
Kõikide laevade liikumissagedus 2020

Reisilaevade liikumissagedus 2020

Läänemereregiooni piirkonnad

VISIOON 2

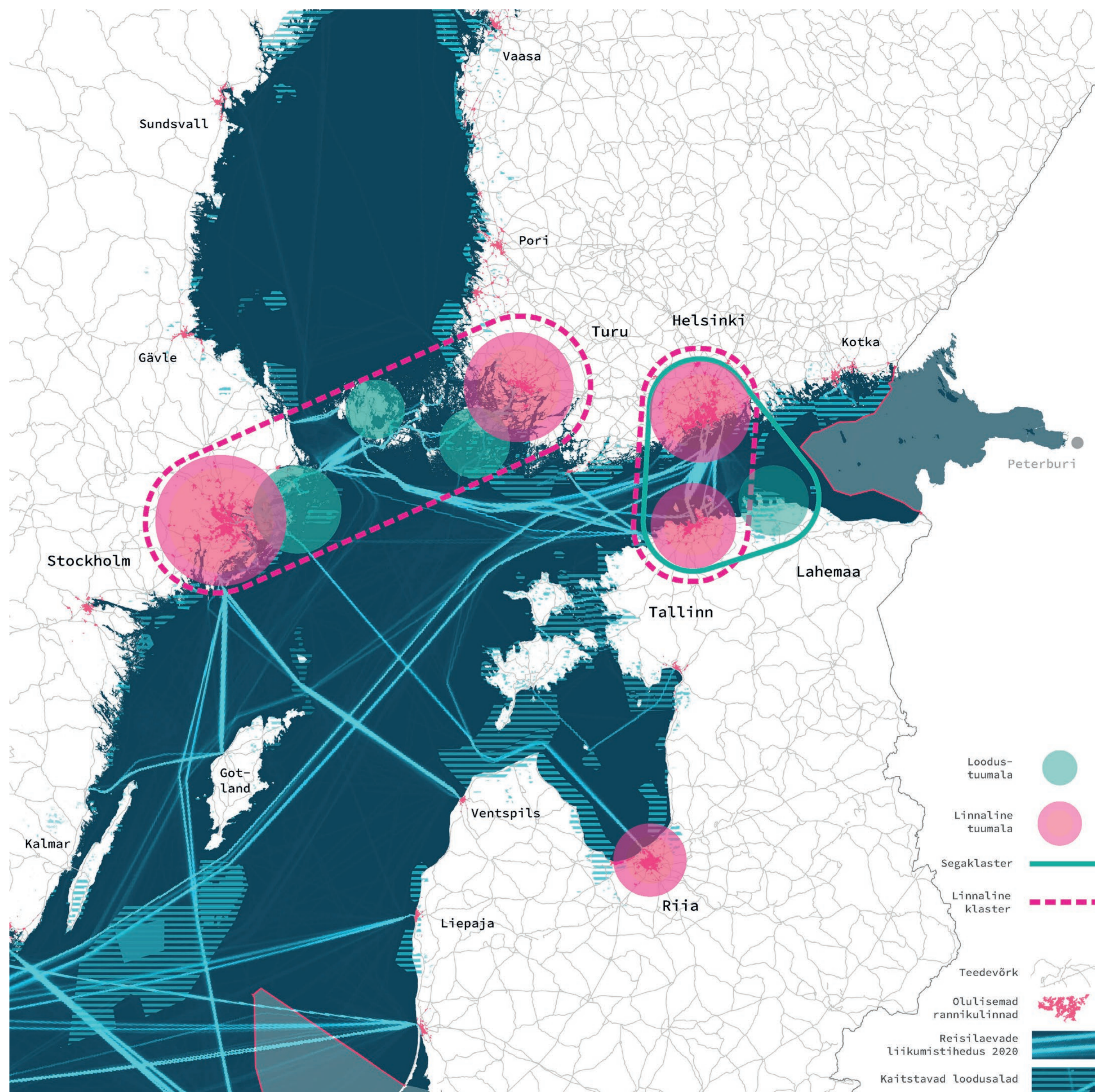
KESK-LÄÄNEMERE PIIRKOND

Lahemaa ja Loksa on Tallinn-Helsinki-Lahemaa klasteri koosseisus kõrgelt hinnatud ja atraktiivne loodustuumala Kesk-Läänemere piirkonnas

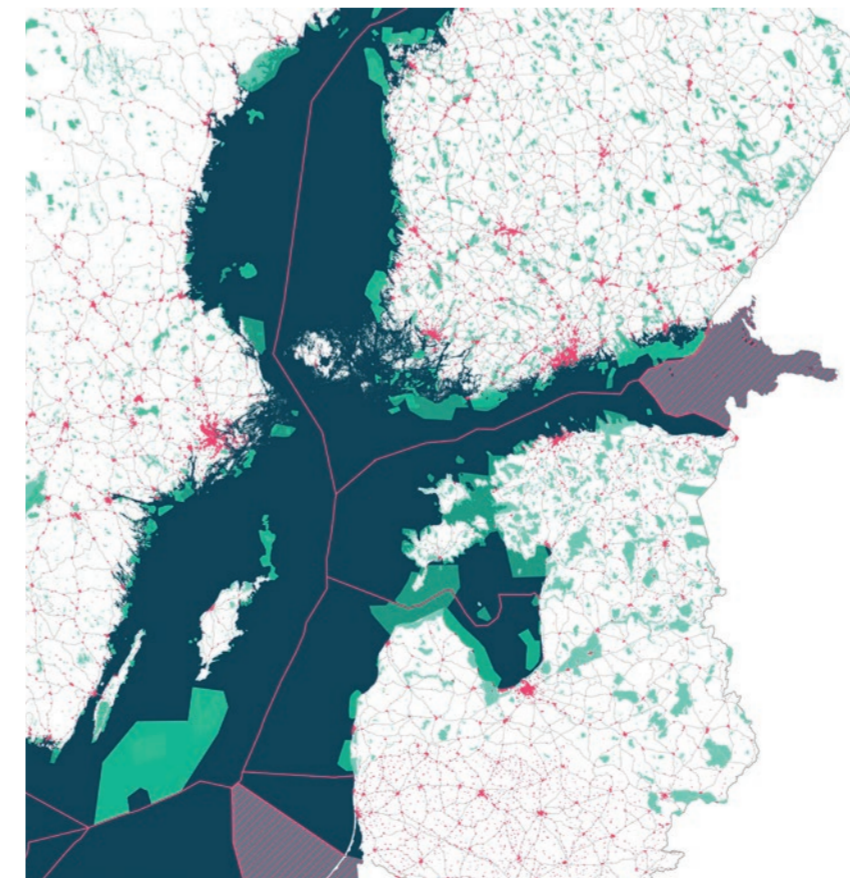
Visiooni laiem eesmärk on Soome lahe piirkonna elavdamine ning siinsete piirideüleste kultuurisidemete tugevdamine. Ühisklaster tõstab piirkondlikku elukvaliteeti ning omab potentsiaali Läänemere regiooni olulise turismisihthohana.

Eesmärgid:

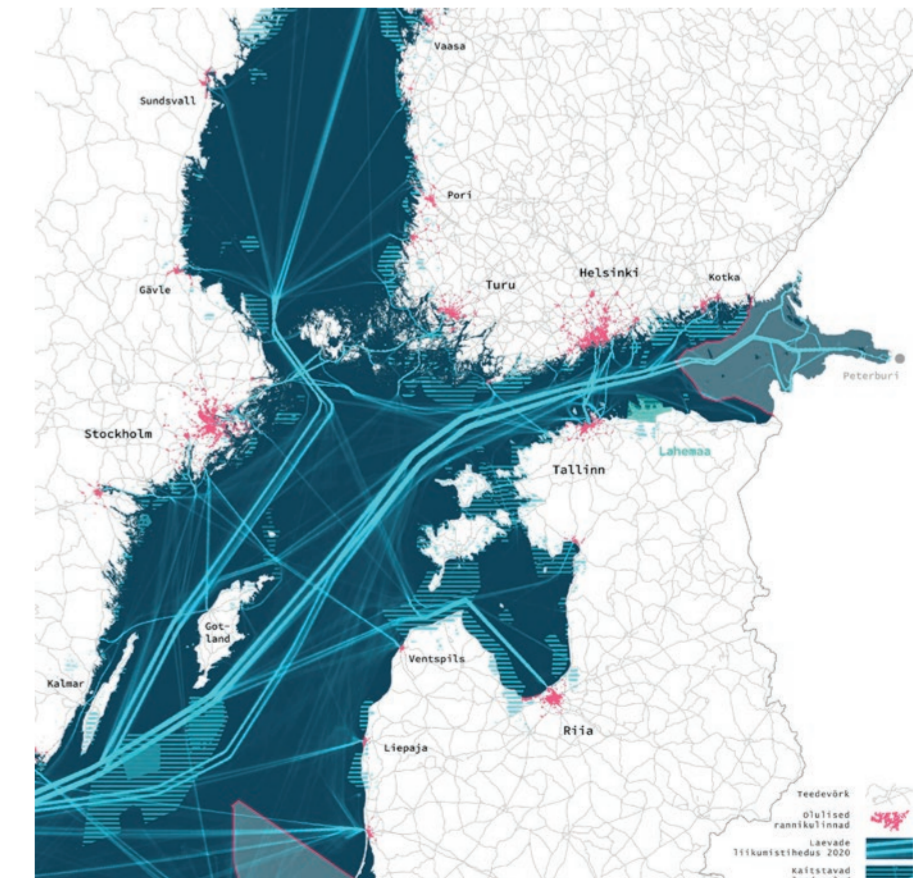
- Tallinn-Helsinki-Lahemaa klaster on oluline Kesk-Läänemere piirkond ning osa ühtsest tuumaladevõrgustikust.
- Lahemaa Rahvuspark on Kesk-Läänemere oluline loodustuumala ja turismisihthoht.

Kesk-Läänemere piirkona piirid, rohealad, linnad

Kesk-Läänemere ühendused

VISIOON 3

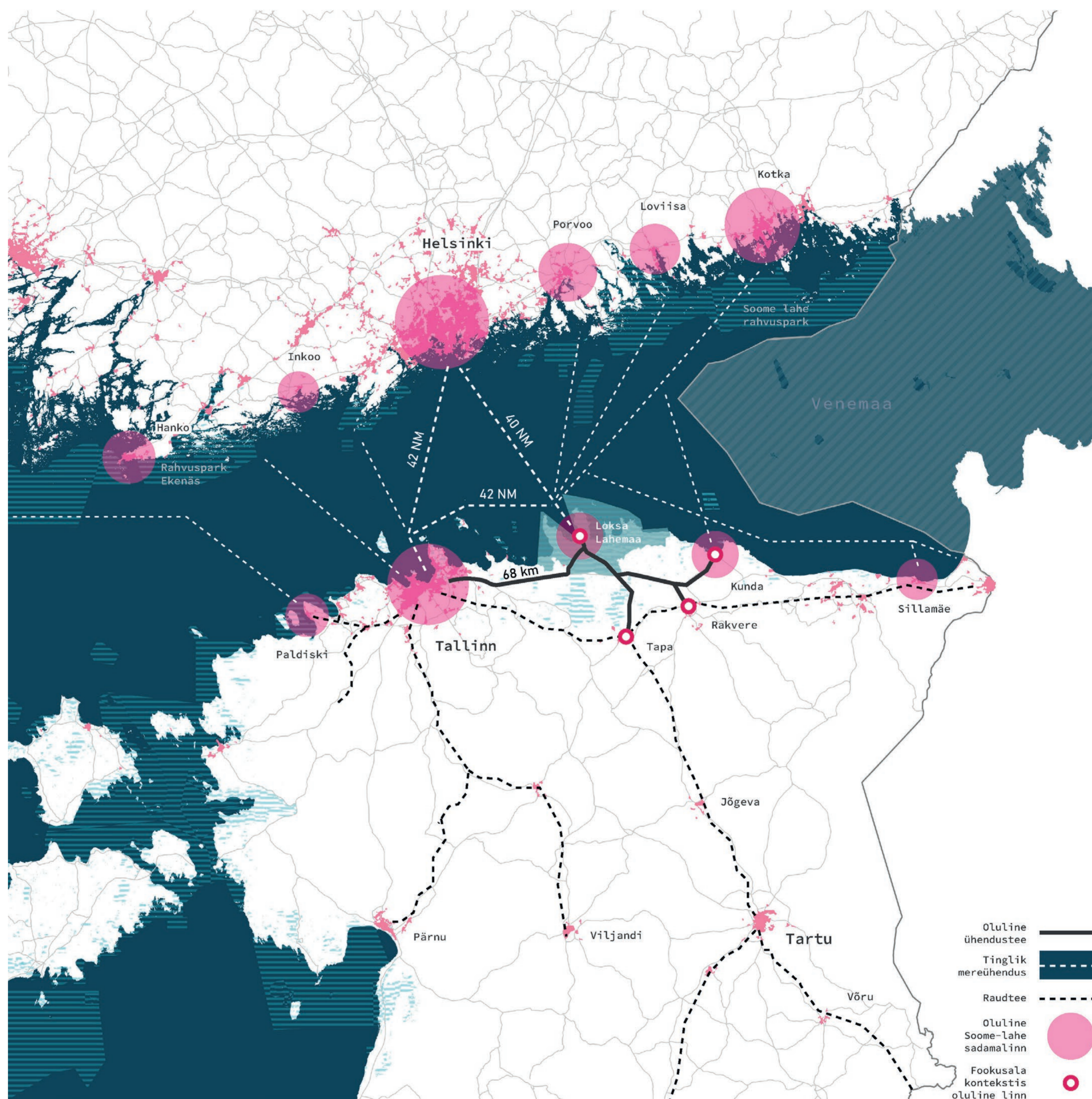
SOOME LAHE PIIRKOND

Lahemaa ja Lohsa on Eesti põhjaranniku keskne meri-maa loodustuumala ning Soome lahe piirkonna linnadevõrgustiku oluline sõlmpunkt

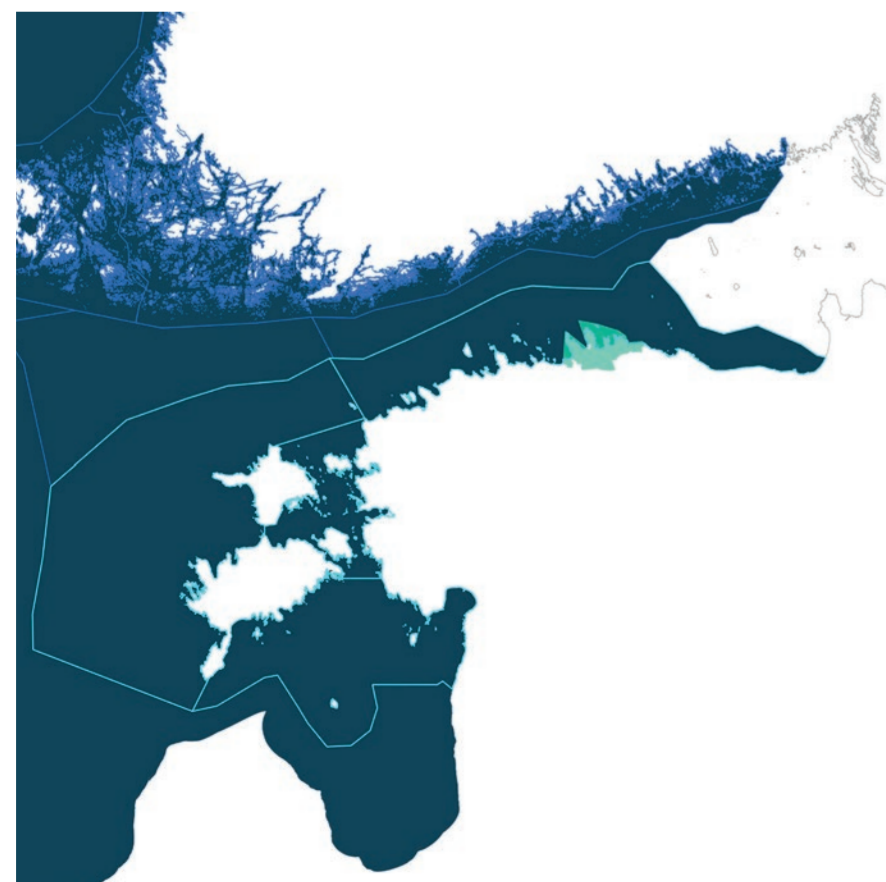
Visiooni üks eesmärk on edendada Soome lahe sadamate ja merelinnade võrgustikku, mille oluline lüli oleks ka Lahemaa, keskuslinnaga Lohsa. Suuremat pilti vaadates toimib rahvuspark Eesti ja Soome vahelise meri-maa üleminekuruumina, mistõttu on oluline ka maismaaühenduste tugevdamine väiksemate naaberlinnadega nagu Tapa, Rakvere ja Kunda.

Eesmärgid:

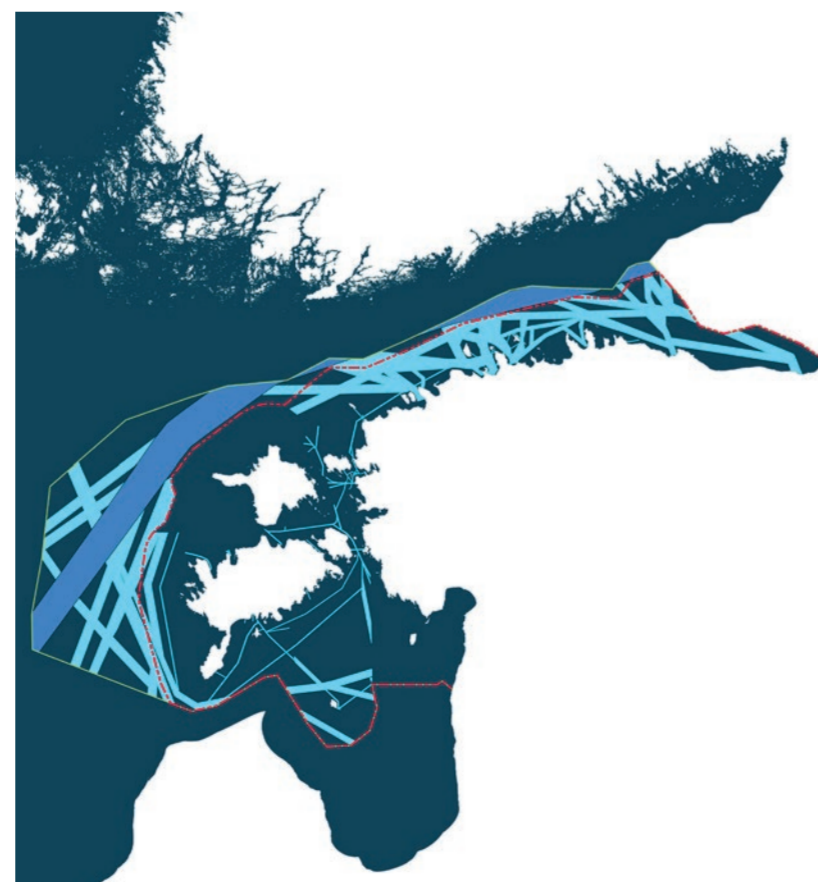
- Tallinn-Helsinki-Lahemaa klaster on Soome lahe piirkonna keskne tuumala, mille oluline sõlmpunkt on Lahemaa ja Lohsa.
- Soome lahe sadamate ja merelinnade võrgustik.
- Lahemaa rahvuspark on Soome lahe ülemerevõrgustiku oluline loodusala.

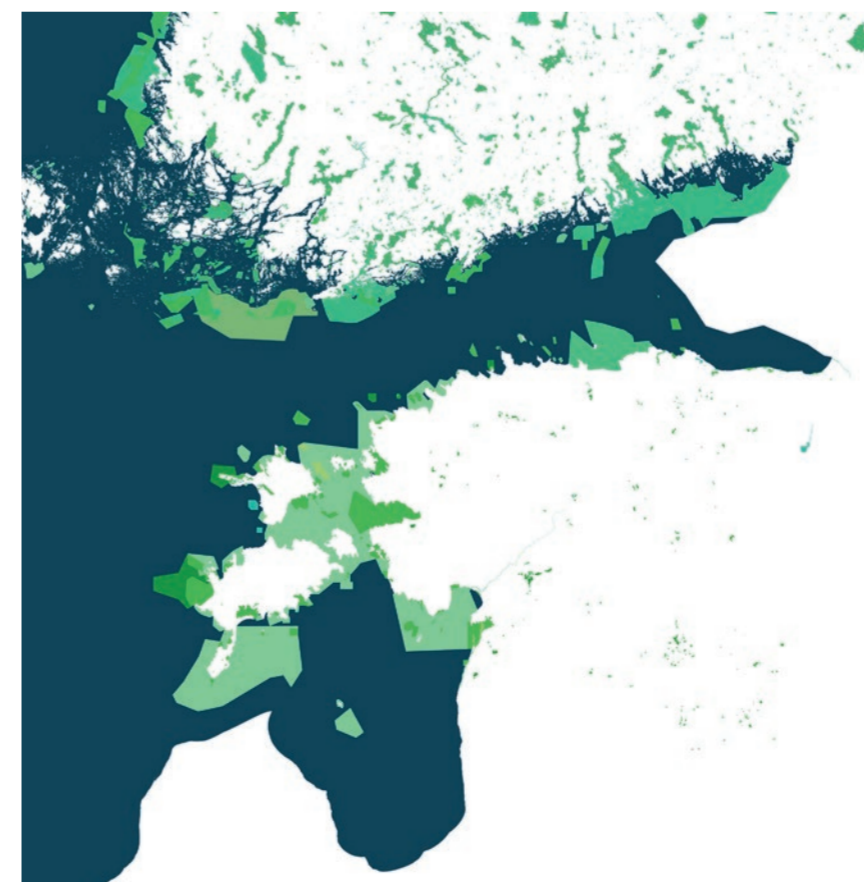
Eesti ja Soome merealad

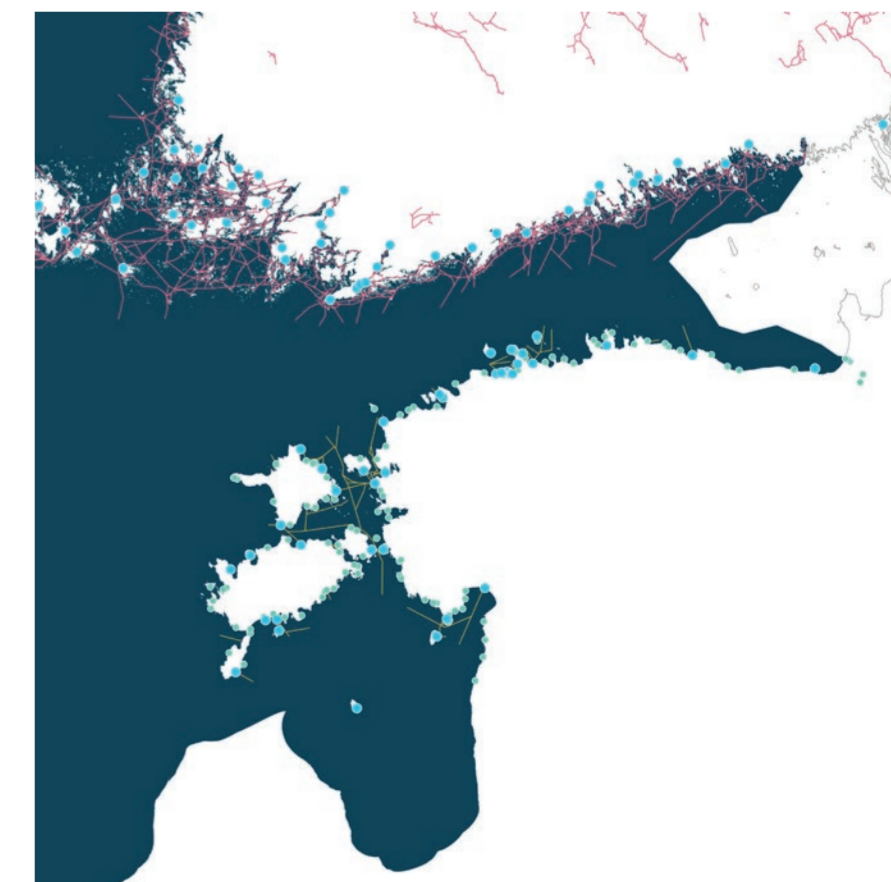
Eesti veeliiklusalad

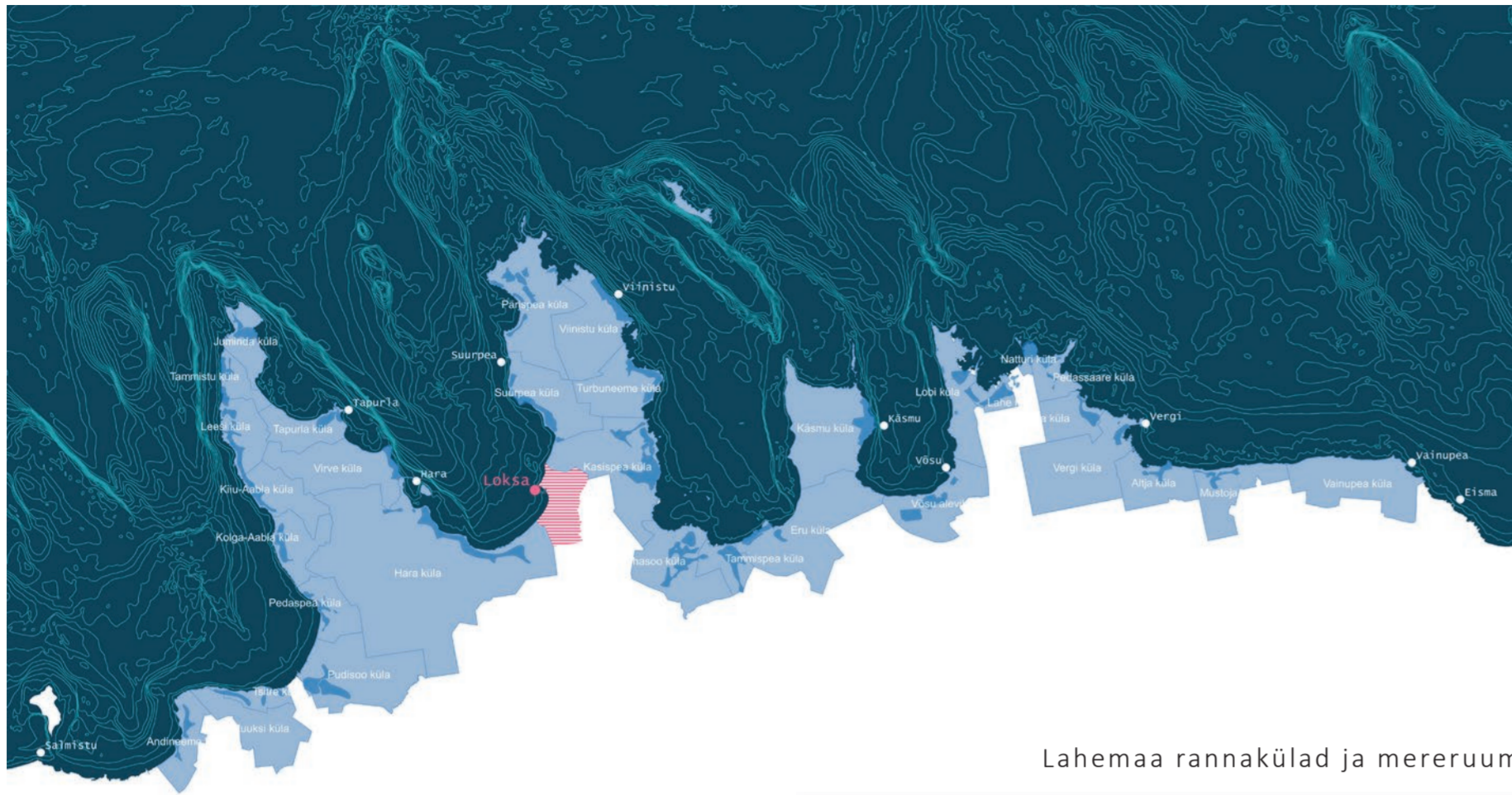

Eesti ja Soome rohealad

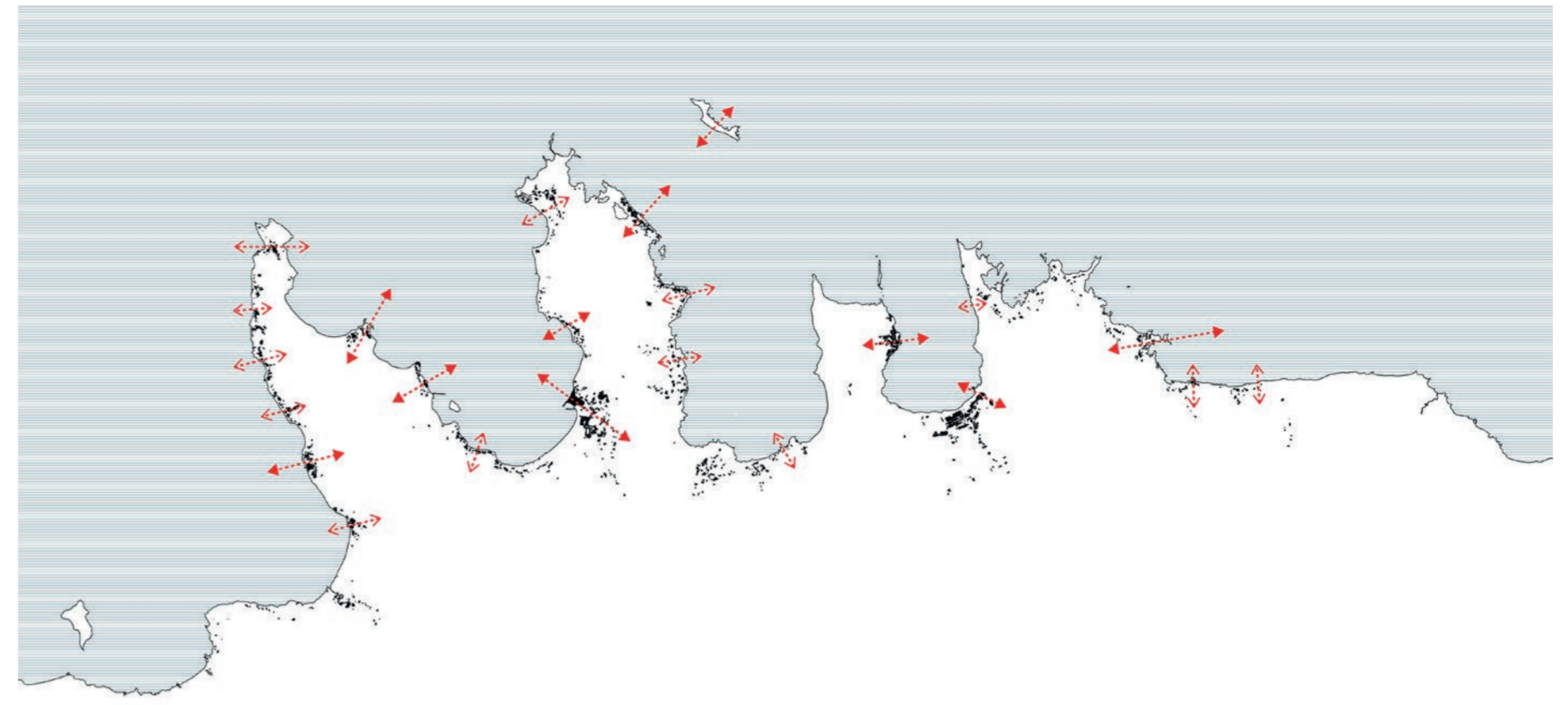

Eesti ja Soome laevateed ja sadamad

Lahemaa rannakülad ja mereruum

Lahemaa rannakülad kui potentsiaalsed meri-maa mediaatorid

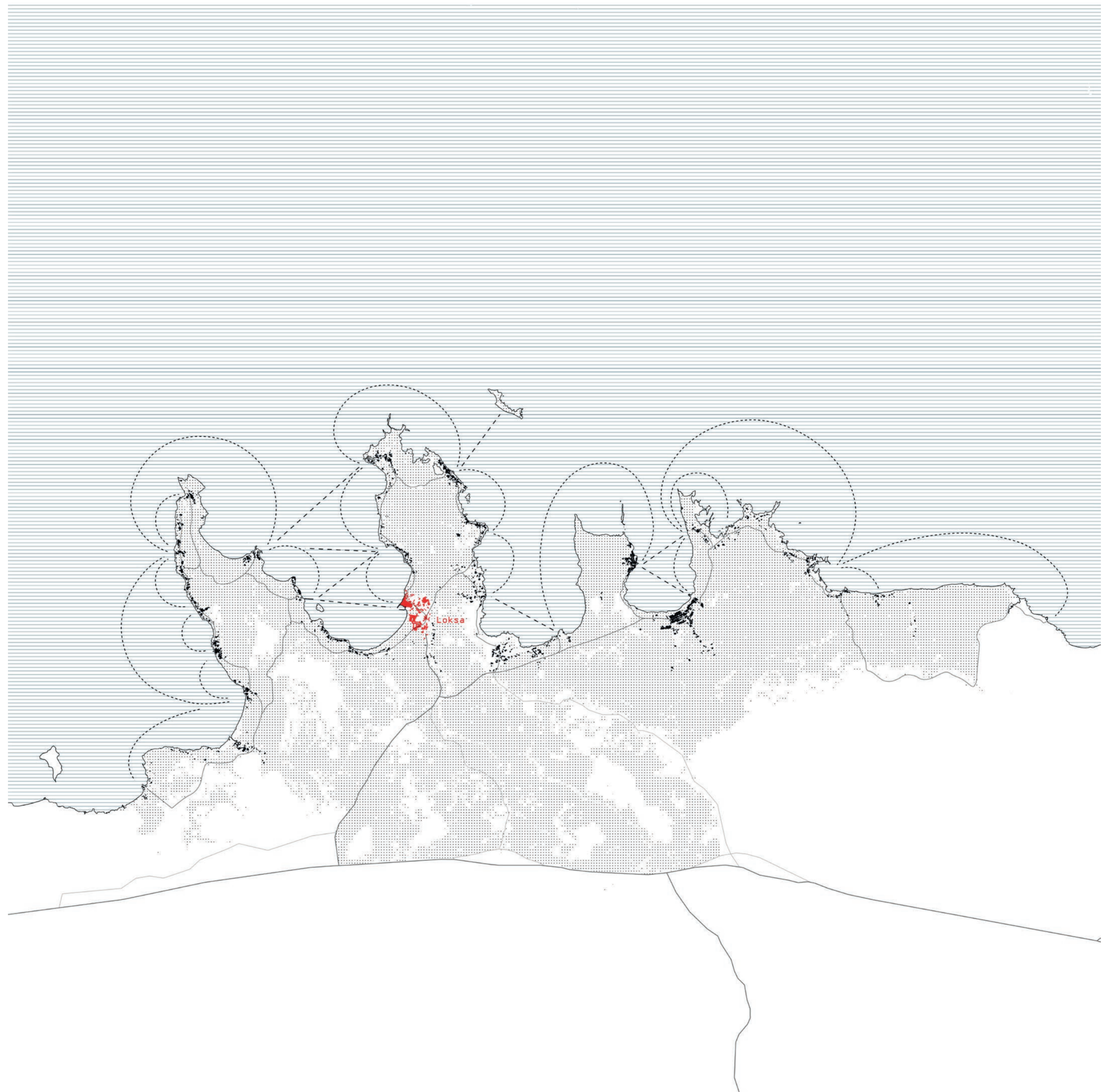
Lahemaa meri-maa klaster

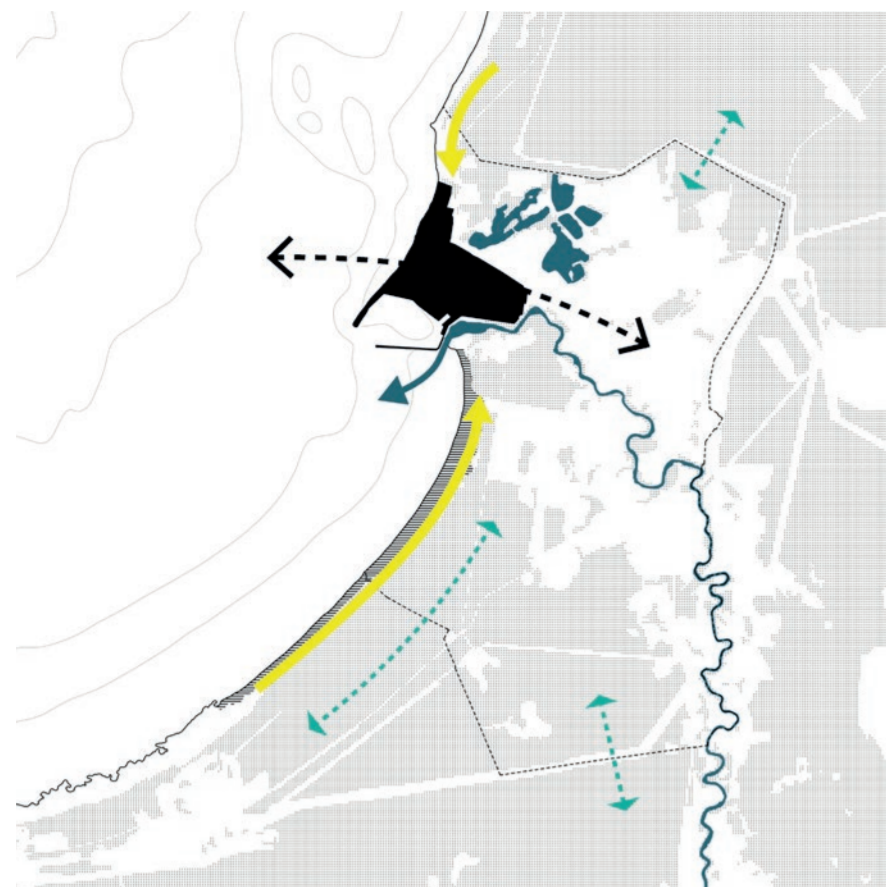
Eesmärk on luua ühtne ruumiklaster, kus maismaa- ja mereruum on võrdväärselt käsitletud. Selle raames luuakse Lahemaa väikesadamate võrgustik, mille keskussadam asub Loksas. Välja arendatakse kohalik ühis- ja renditranspordi võrgustik, mis on mere- ja maaruumiülene. Lisaks maismaaliikuritele on võimalik rentida ka veesõidukeid ning soodustatakse üleüldist meretransporti piirkonnas.

Eesmärgid:

- Lahemaa meri-maa klaster. Luuakse ühtne ruumiklaster, kus mere- ja maismaaruum on võrdväärselt käsitletud.
- Lahemaa väikesadamate võrgustik.
- Lahemaa merevärv Loksas.
- Lahemaa ühis- ja renditranspordi võrgustik.
- Lahemaa on naaberlinnade ja -asulatega hästi ühendatud.

LAHEMAA VISION 4

Loksa ruumpotentsiaalid

Loksa suletud hoovid

Loksa teed

Loksa hooned

Loksa avang

Visiooni põhieesmärk on Loksa avamine merele. Tööstussadam muutakse osaliselt avalikuks, st rajatakse väikesadama osa, avalik veeskamiskoht ning võimalused mereturismi edendamiseks. Paralleelselt arendatakse edasi Loksa peatänav (Tallinna tn) ideed, mis ühendab tänase linnakeskuse avaliku sadamaosaga. Visiooni üks eesmärk on Loksa avaliku ruumi parendamine, mille raames nähakse ette savitiikide rekreatsiooniala väljaehitamine, jõe vasakkaldale nn rohepromenaadi rajamine, linna ja rahvusparki rohealade sidusamaks muutmine ning liikumisvõrgustike „sünkroniseerimine“.

Eesmärgid:

- Loksa avamine merele.
- Avalike funktsioonide loomine Loksa sadamasse.
- Loksa peatänav.
- Loksa rohepromenaad.
- Savitiikide rekreatsiooniala sidumine sadamaga.
- Ranna sidumine sadamaga.
- Lahemaa avamine Loksale.

LOKSA VISION 5

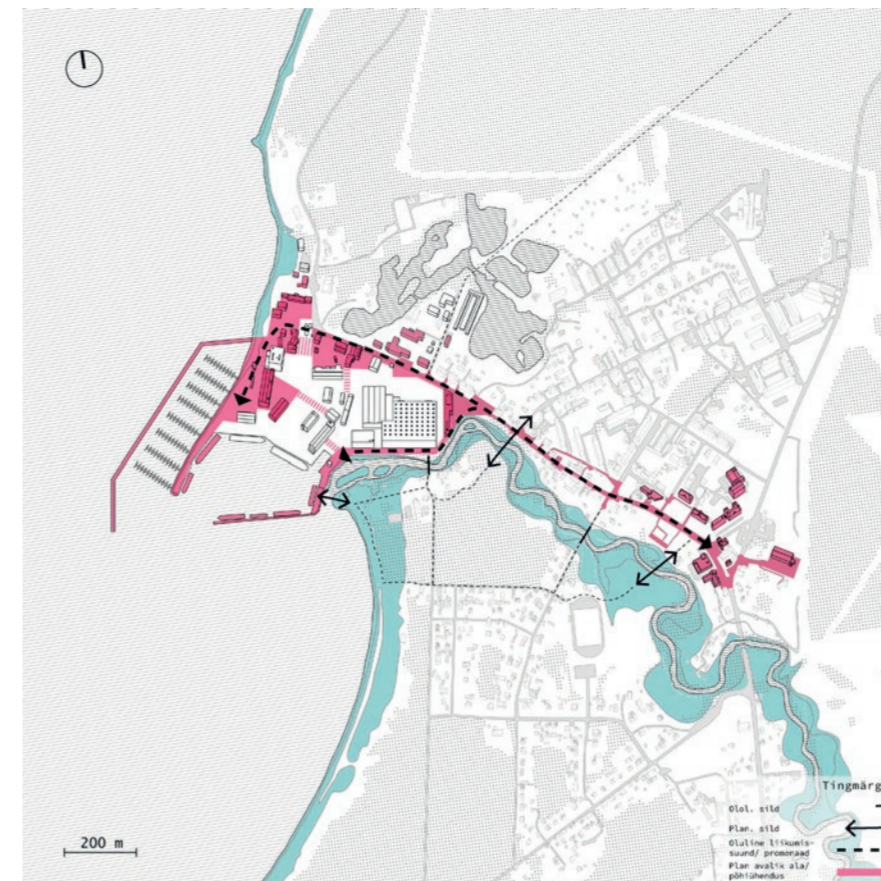

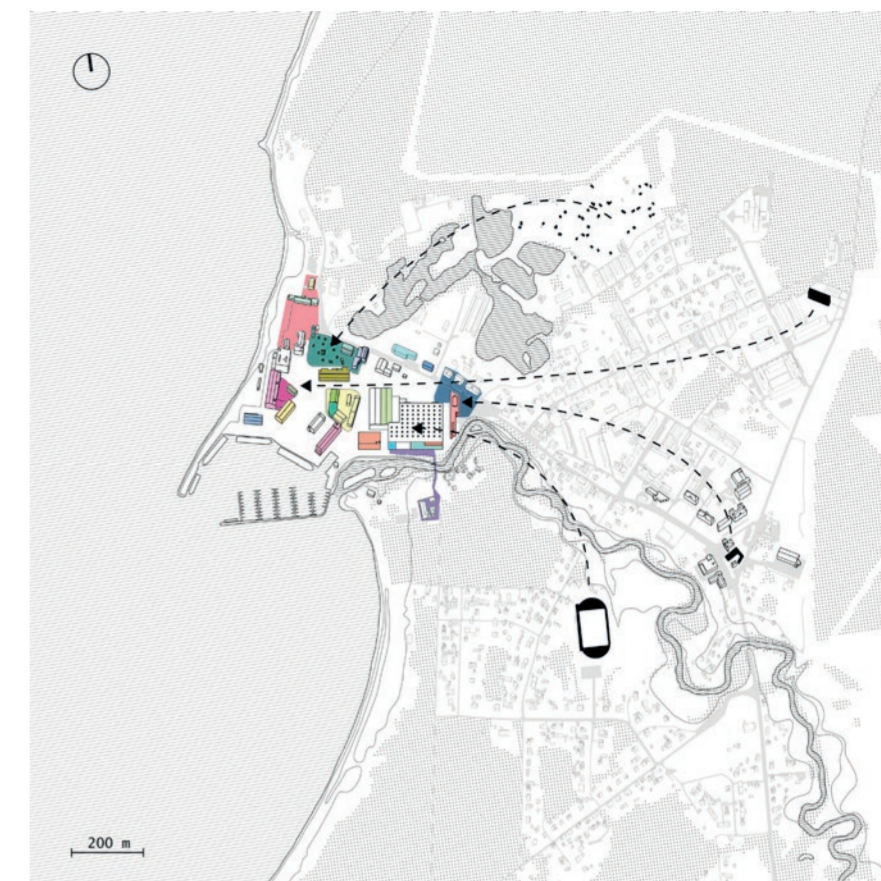
Sadam Loksa kontekstis

STSENAARIUM 1 | Loksa rohesadam

STSENAARIUM 2 | Loksa tööstussadam

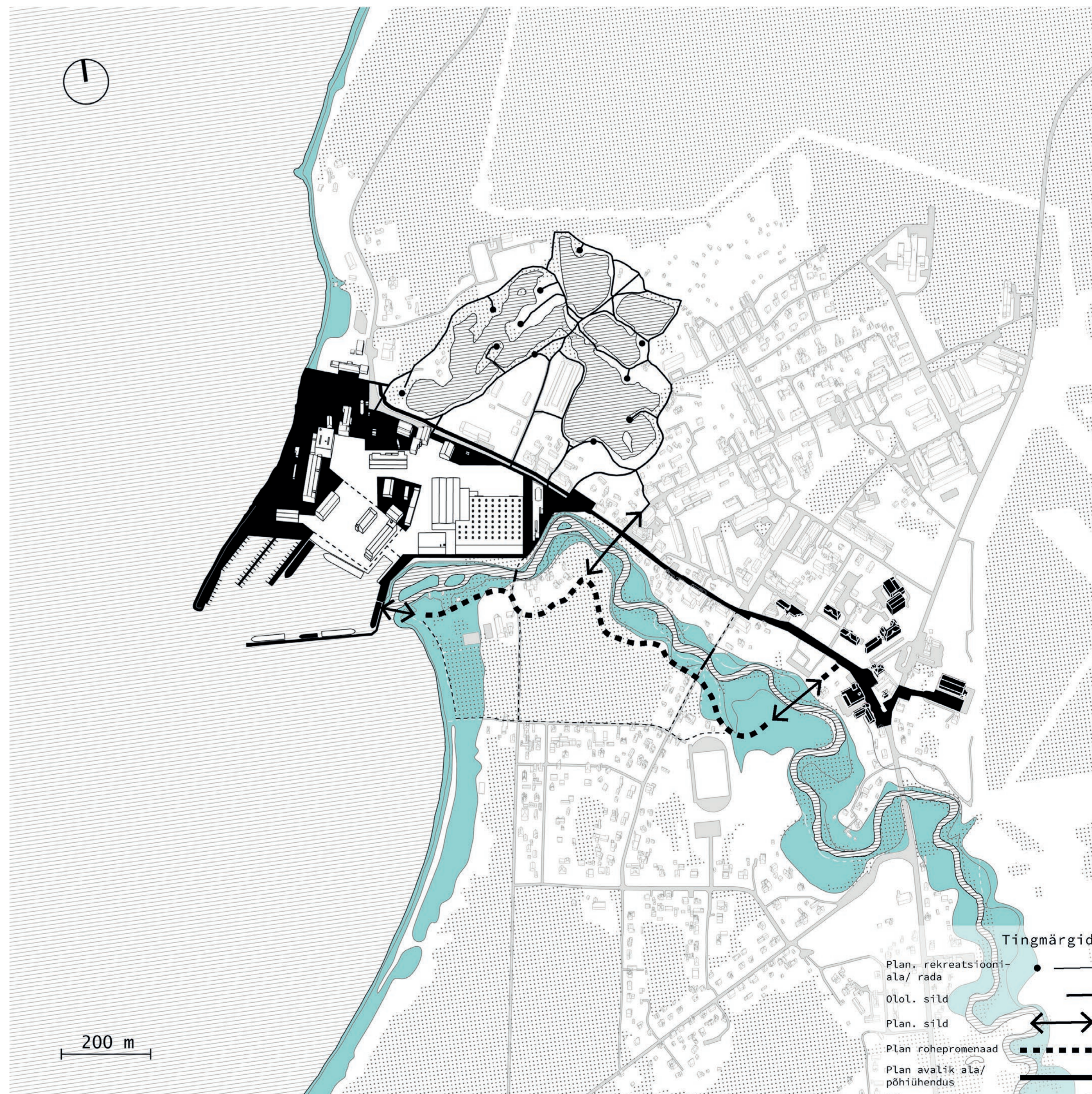
STSENAARIUM 3 | Loksa avasadam

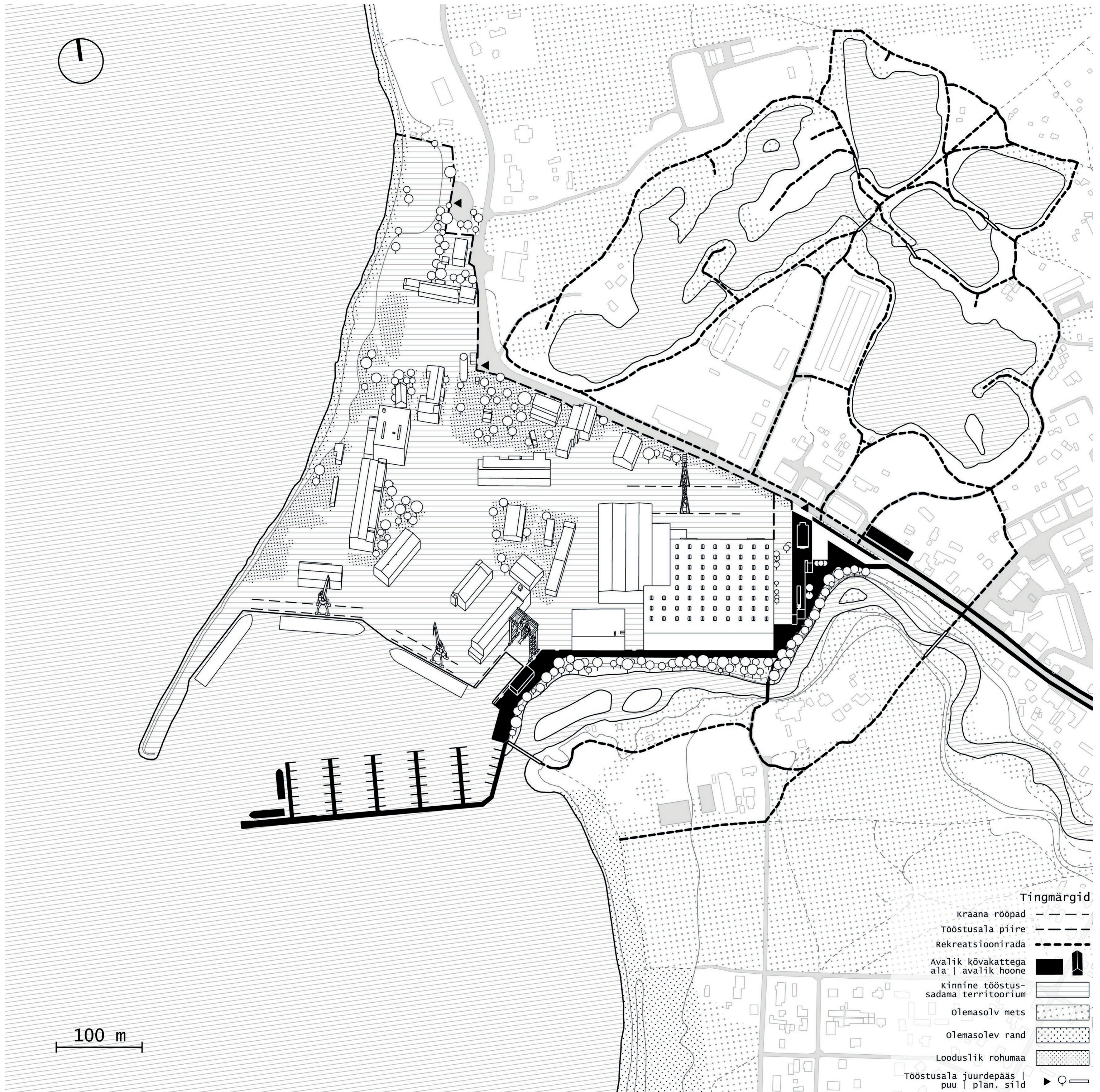
Avang 59° 39' N, 25° 42' E

Esmalt mängisin läbi kolm võimalikku tulevikustsenaariumi: Loksa rohesadam, milles linna areng hääbub ning tööstussadam likvideeritakse; Loksa tööstussadam, milles tööstus areneb ja sadam laieneb; Loksa avasadam, milles sadam avatakse ja võetakse ristkasutusse. Stsenaariumidele tuginedes koostasini Loksa sadama visiooni.

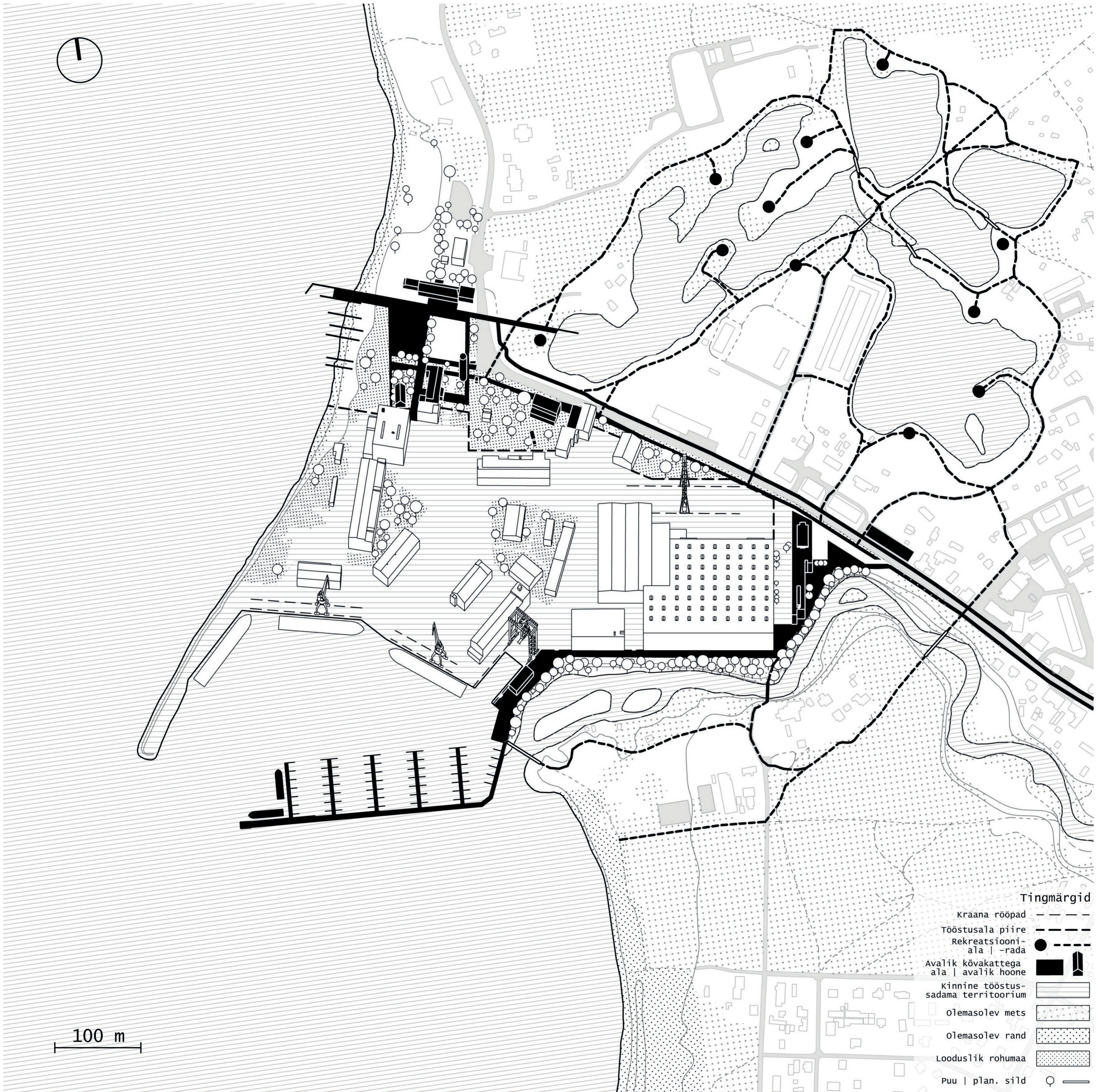
Loksa tööstussadam säilib, ent selle piirialad võetakse avalikku kasutusse. Loksa peatänav lõppeb sadama lõuna- ja loodemuulil. Avalikku sadamaosasse rajatakse väikesadam, reisilaevade kai ning avalik veeskamiskoht linnalautritega. Looderannal arendatakse välja merenduskeskus. Läbi tööstusala luuakse ajutised üleminekukoridorid olukordadeks, mil alasid tootmistegevuseks ei kasutata. Kuna olemasolevate hoonete maht on sadamaalal suur ning linna majanduslik olukord kesine, siis uusi hooned esmajoones ei kavandata vaid rekonstrueeritakse vajadusel olemasolevaid. Savitiikide rekreatsiooniala seotakse sadama avaliku ruumiga ning supelrand ühendatakse lõunamuuliga, mille tarvis ehitatakse uus jalakäijate sild.

LOKSA SADAM VISION 6

AVANG 1

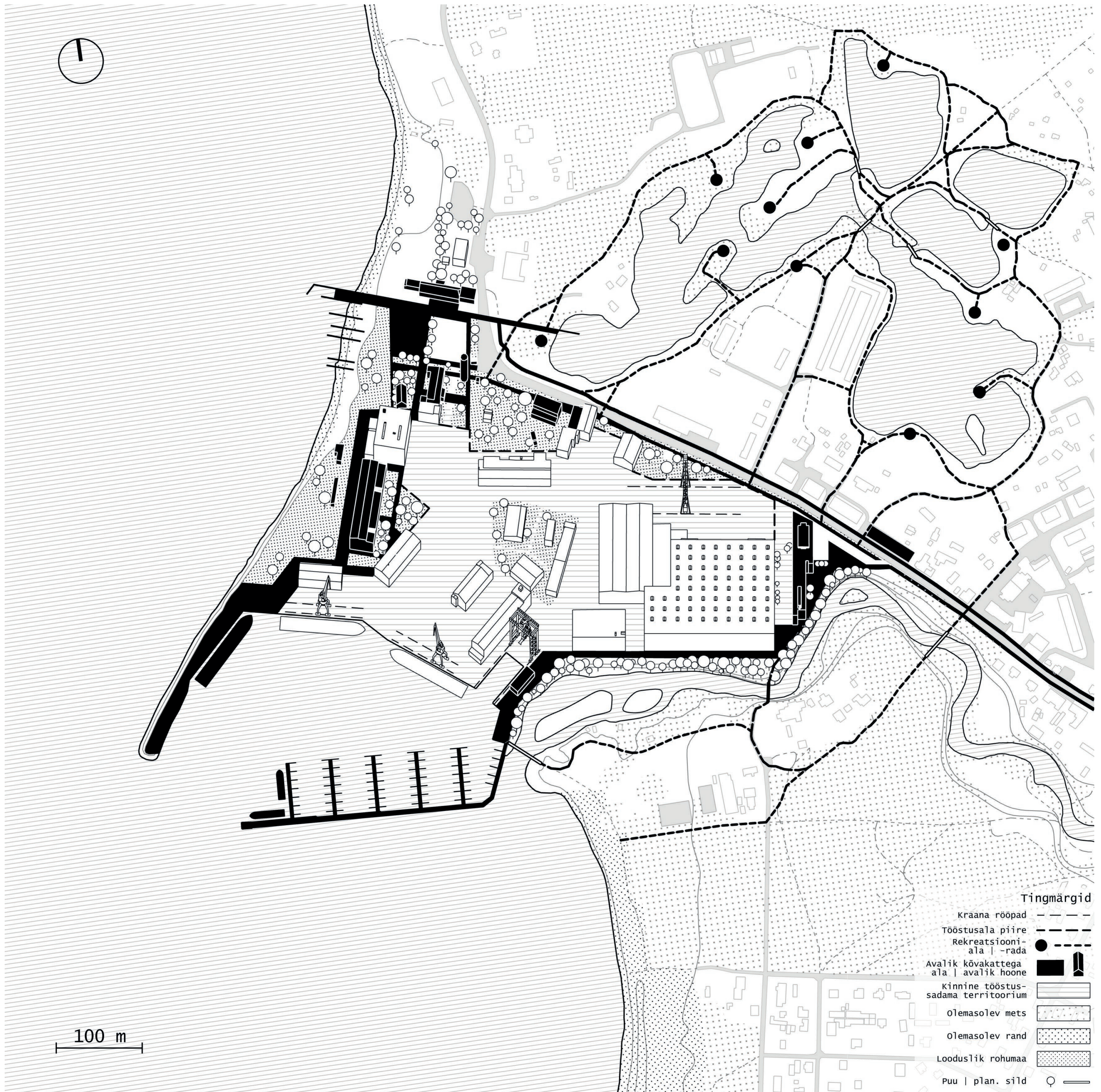
100 m

Tingmärgid

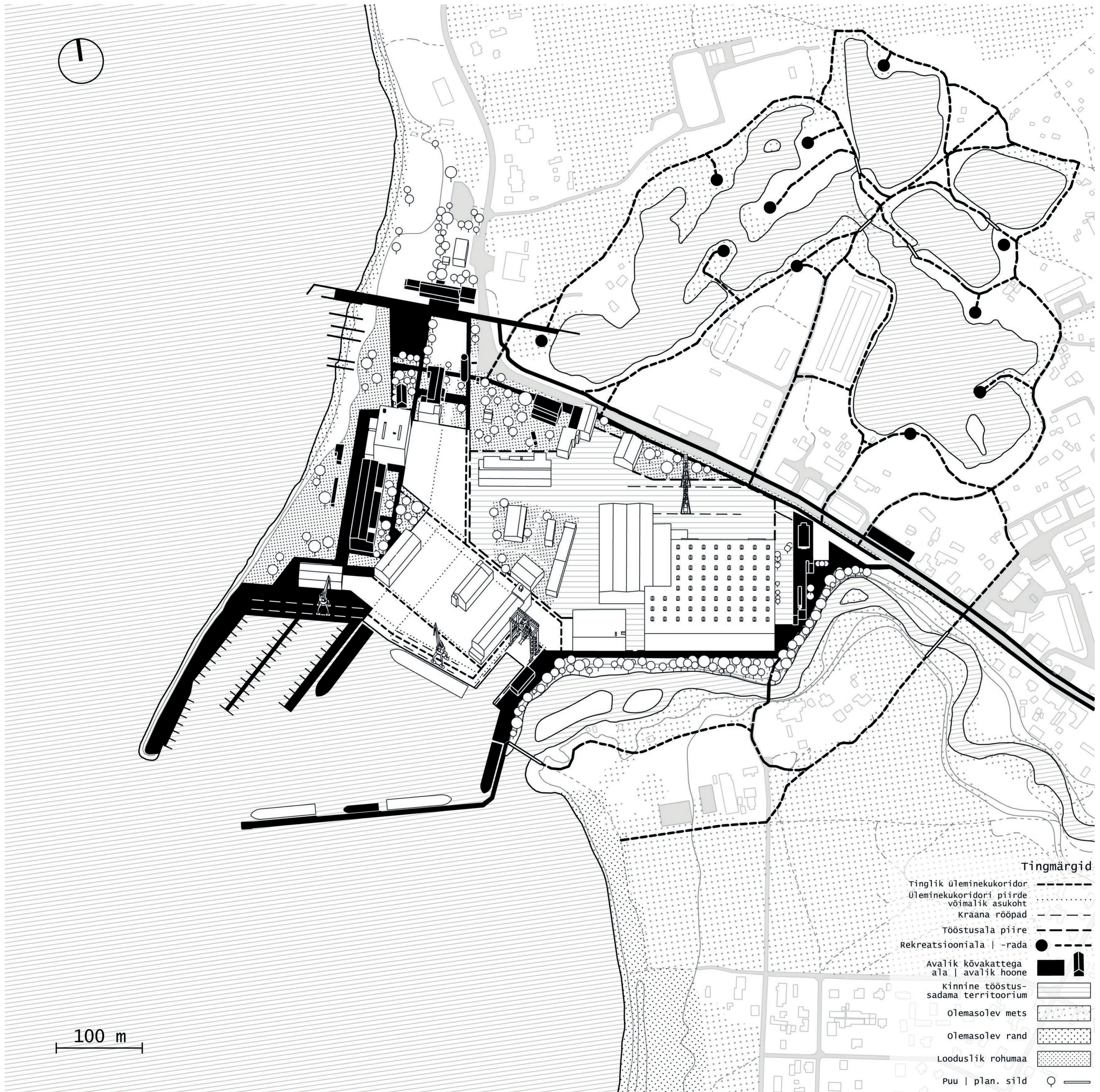
- Kraana rööpad
- Tööstusala piire
- Rekreatsiooni-ala | -rada
- Avalik kõvakattega ala | avalik hoone
- Kinnine tööstus-sadama territoorium
- Olemasolev mets
- Olemasolev rand
- Looduslik rohumaa
- Puu | plan. sild

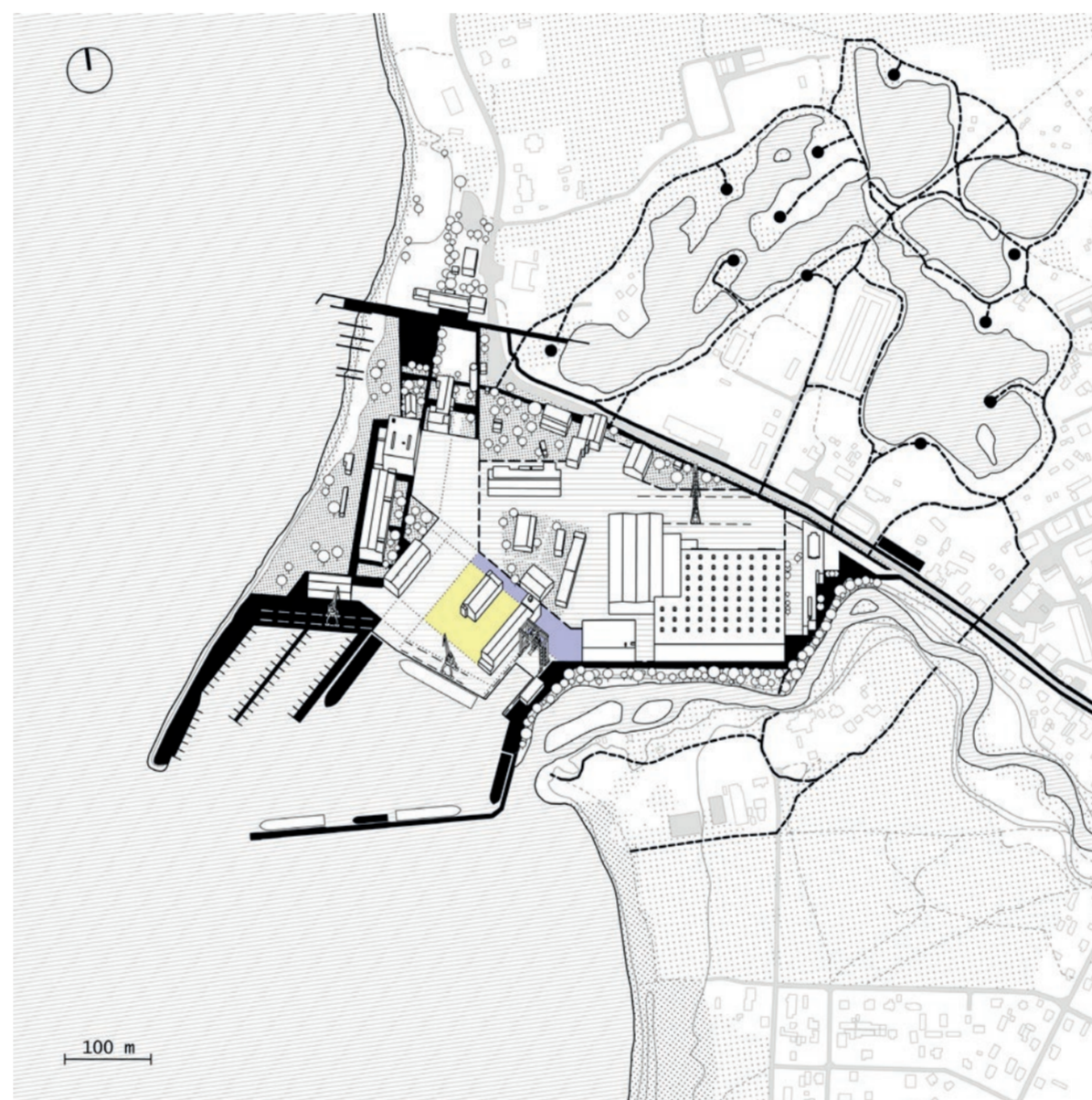
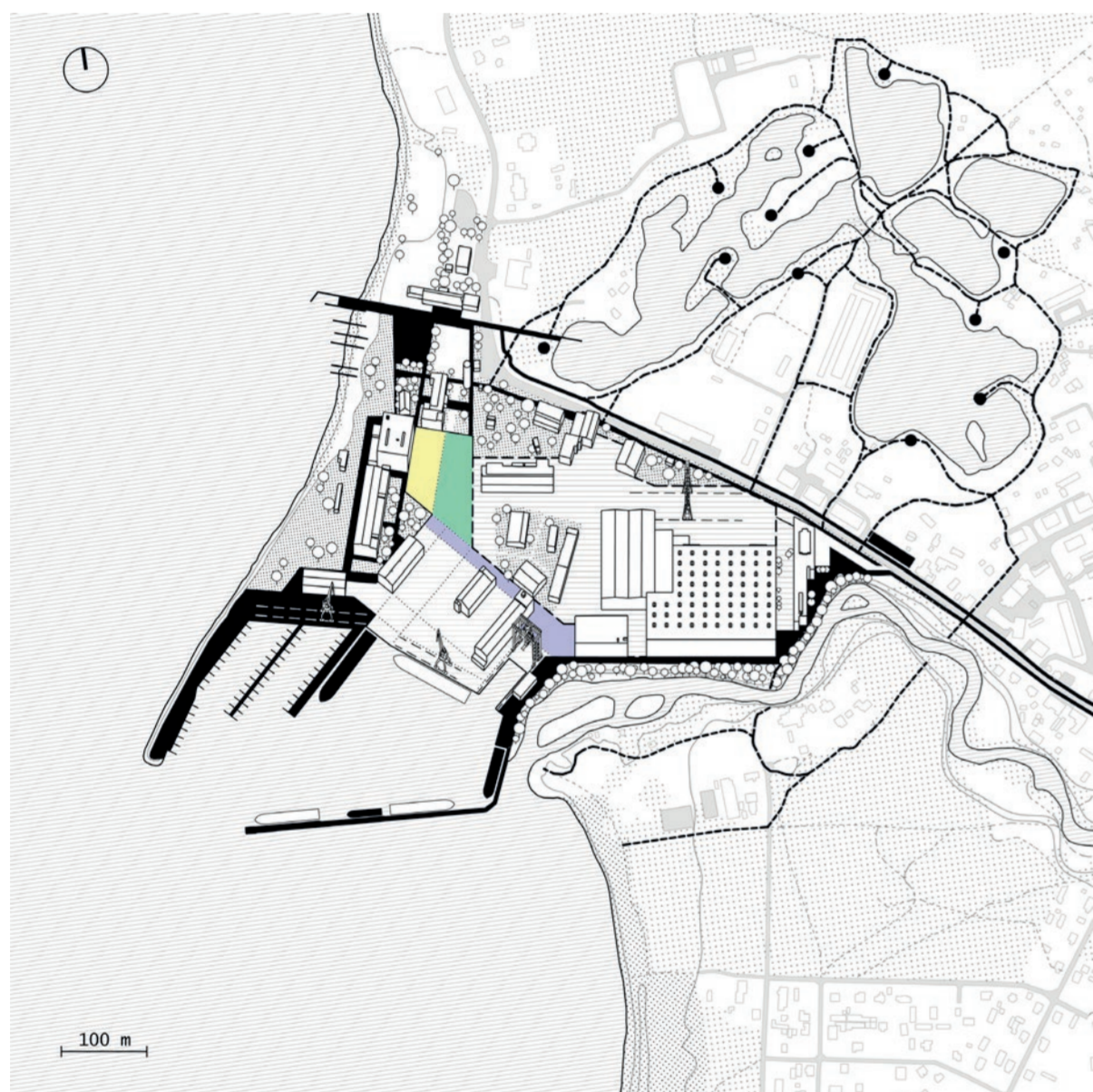
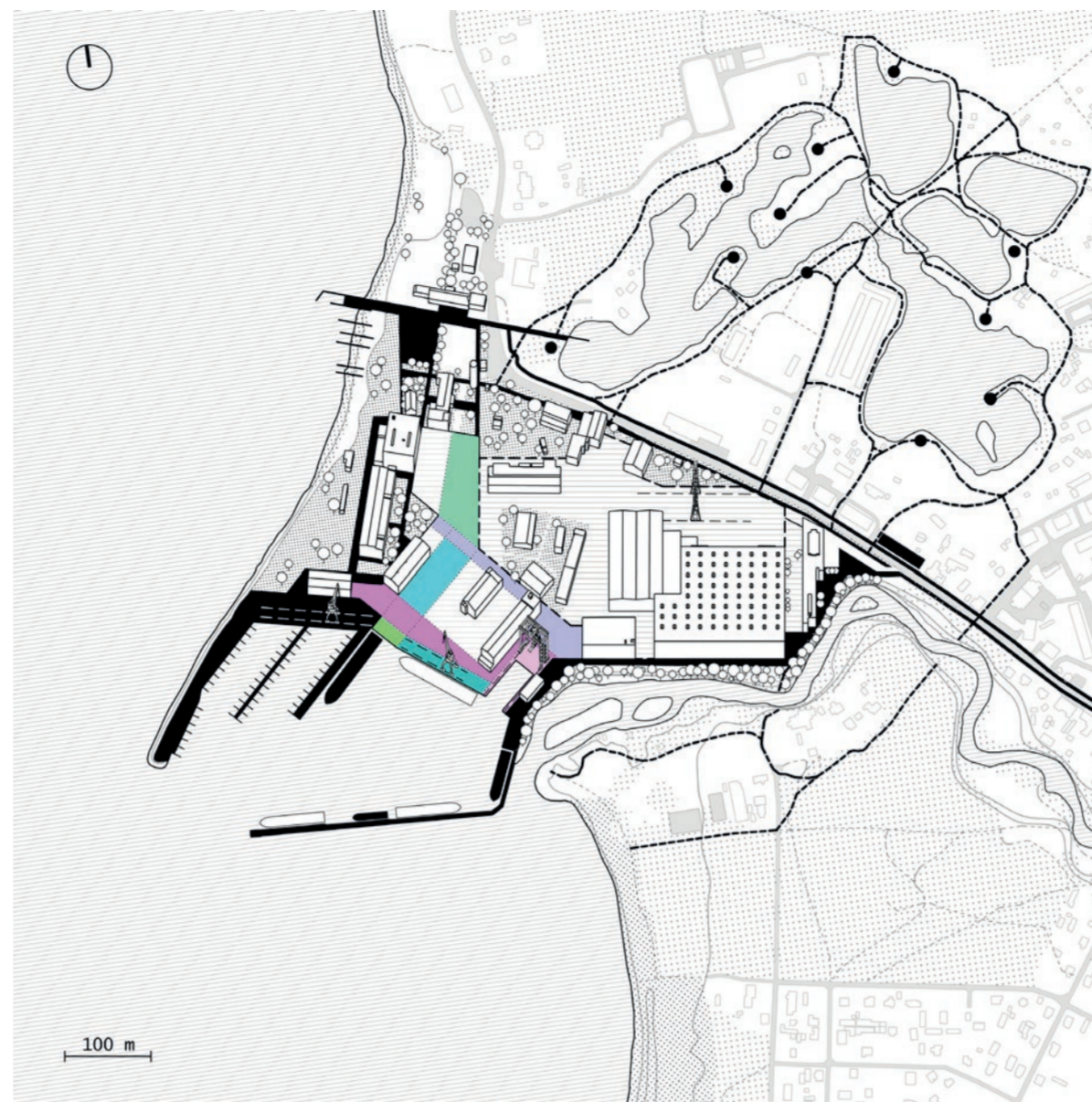
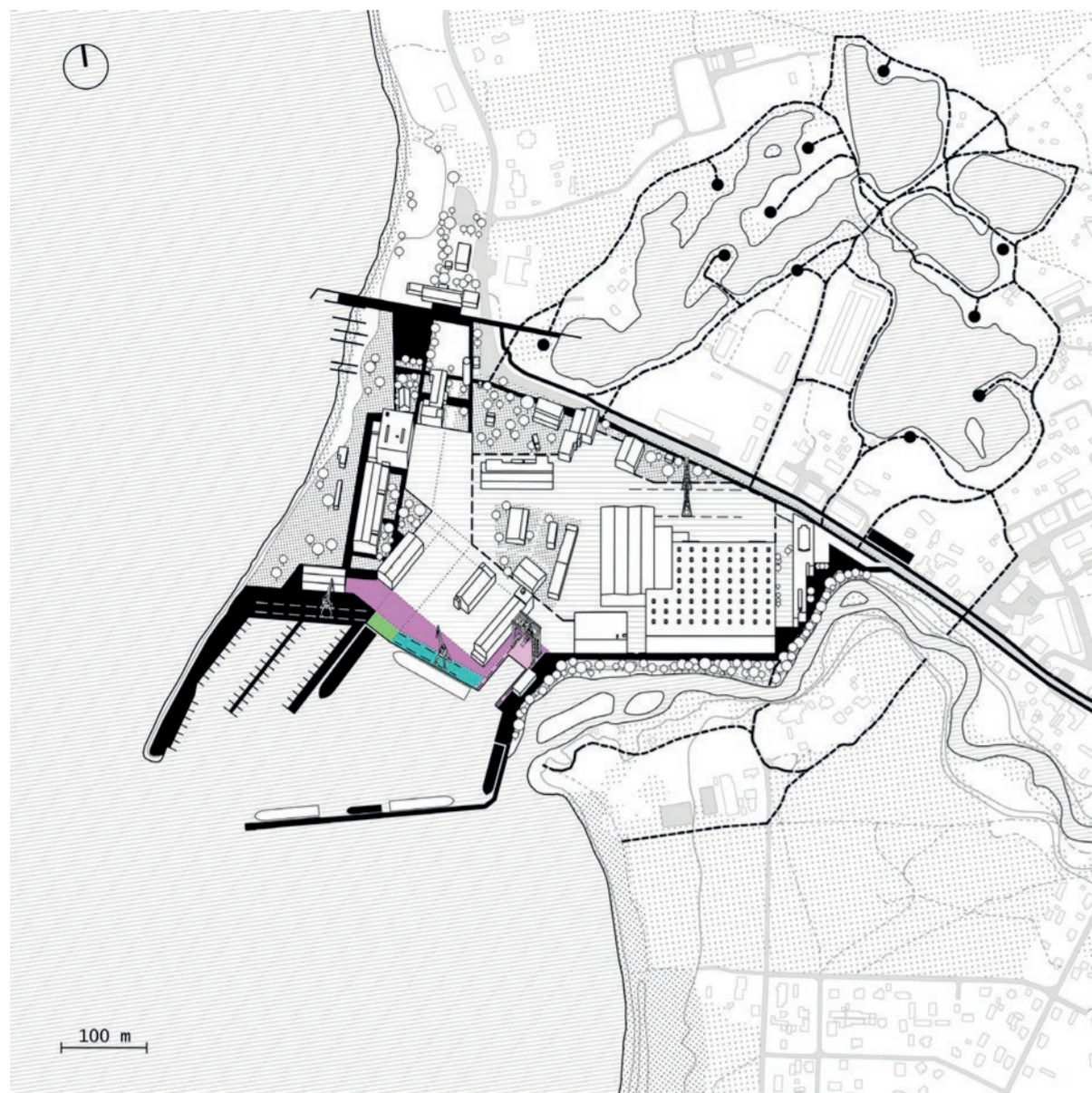
AVANG 2

AVANG 3

AVANG 4

Tööstusala üleminekukoridoride võimalusi

Visioonidele tuginedes olen välja pakkunud 4 võimalust Loxsa sadama osaliselt avalikuks muutmiseks. Nimetan neid võimalusi avanguteks. Iga avang on täiesti eraldiseisvalt toimiv lahendus, ent kõiki neid koos on võimalik käsitleda ka etappidena.

Avang 1 | Valgejõe promenaad

Võimalikult vähese sekkumisega üritatakse saavutada võimalikult suur ruumiline efekt. Luuakse nn Valgejõe promenaad, mis lõppeb lõunamuulil. Jõeäärne betoonpiire eemaldatakse ning uus läbipaistev aed rajatakse tööstushoonetega ühele joonele. Lõunamuuli äärde ehitatakse välja väikesadam, supelranda ja sadamat ühendav sild ning ühekorruseline väikesadama teenindushoone. Endisesse administratiivhoonesse Tallinna tn ääres paigutatakse avalikke funktsioone. Hoone ette tekib sõlmpunkt avaliku parkimisala ja ühistranspordipeatusega, mis on ühenduses kavandatud savitiikide rekreatsioonialaga.

Avang 2 | Loxsa avalik veeskamisala

Tööstusala põhjaküljel muudetakse kasutusest väljasolevate alade arvelt osaliselt avalikuks. Senine betoonpiire eemaldatakse ning asendatakse tööstusala pool läbipaistvaga. Tallinna tn lõppeb mererannal, kuhu on kavandatud avalik veeskamiskoht slipi ja linnalautritega. Selle ette on planeeritud staapelplats ja parkimisala, mis moodustab uue mereäärse sõlmpunkti. Kasutusest väljasolevad hooned ehitatakse vajadusel ümber veeskamisala teenindushooneteks. Savitiikide rekreatsioonialale rajatakse väiksemaid virgestusalasid ning need seotakse avaliku sadamaalaga.

Avang 3 | Loxsa looderand

Avatakse terve looderand ning loodemuulil paiknev kai võetakse kasutusse reisikaina. Looderannal paiknev vana tööstustsehh ehitatakse ümber erinevate avalike funktsioonidega külastuskeskuseks. Avaliku ala piirile jäävad tööstushooned kohandatakse riskasutatavateks, st kui tööstus neid ei kasuta on võimalik neis avalikke üritusi korraldada.

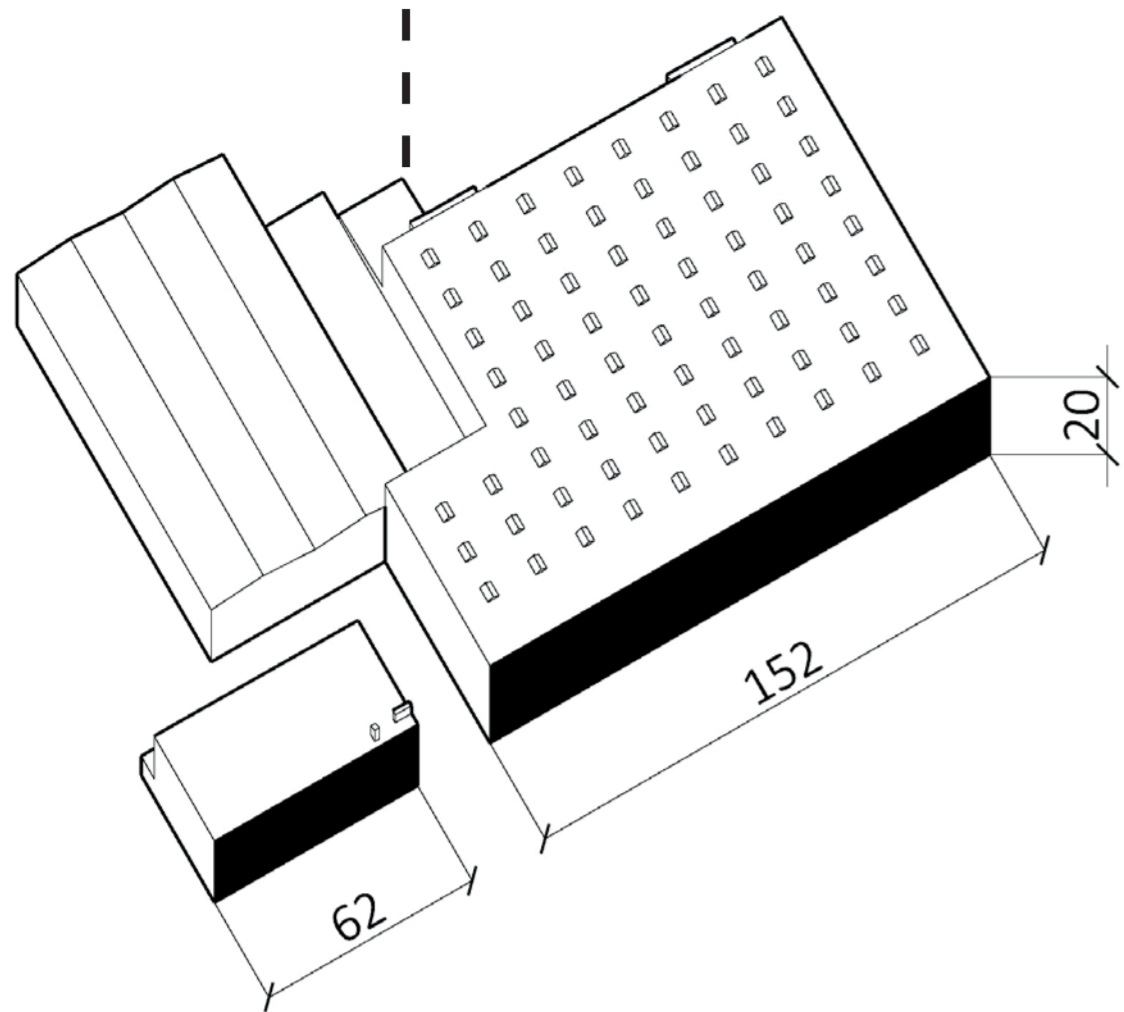
Avang 4 | Lahemaa merevärav

Väikesadam kolitakse ümber loodemuuli äärde, kuna seal on paremad transpordihenduse võimalused võrreldes lõunamuuliga ning kogu looderannast kujuneb ühtne merenduskeskus. Reisikai rajatakse akvaatoriumi keskele ning lõunamuuli ja looderanna vaheline tööstusala võetakse kasutusse riskasutatava üleminekualana. Võimalusel rajatakse üleminekualale liikumiskoridorid, mis ühendavad kaht seni eraldatud avalikku sadamaosa, lõunamuuli ja looderanda. Ühenduskoridorid sõltuvad tööstusaktiivsusest, näiteks kui kaide ääres tööstustegevus puudub, muudetakse ala avalikuks. Kui ala on tööstuse poolt kasutuses, rajatakse liikumiskoridor mujale. Aktiivse tööstustegevuse ja vähese avaliku huvi korral on võimalik ajutised üleminekukoridorid ka sulgeda.

AVANGUTEST

SEIN, PIIR, PIIRIRUUM

Sein on vahest teravam piir, mis üht ruumi teisest eraldada saab. Akendeta sein veelgi enam, sel juhul on üleminek kahe ruumi vahel vaid heliline. Tekkida saab pelgalt aimdus, mida teisel pool tehakse või kuidas seal asjad käivad.

Olukord muutub leebemaks, kui tumm sein muuta näiteks „piimklaasi“ või klaastellistega transparentseks. Lisaks helile tekib visuaalne tajutav. Võimalik on näha siluette aga päris täpselt ei pruugi aru saada, mida. Sein ei mõju enam nii tugeva eraldajana, sest teispoolsus on silmaga tajutav.

Sein kui piir ei ole enam nii piir, kui selle sisse teha aken. Tekib otsene visuaalne side kahe ruumi vahel.

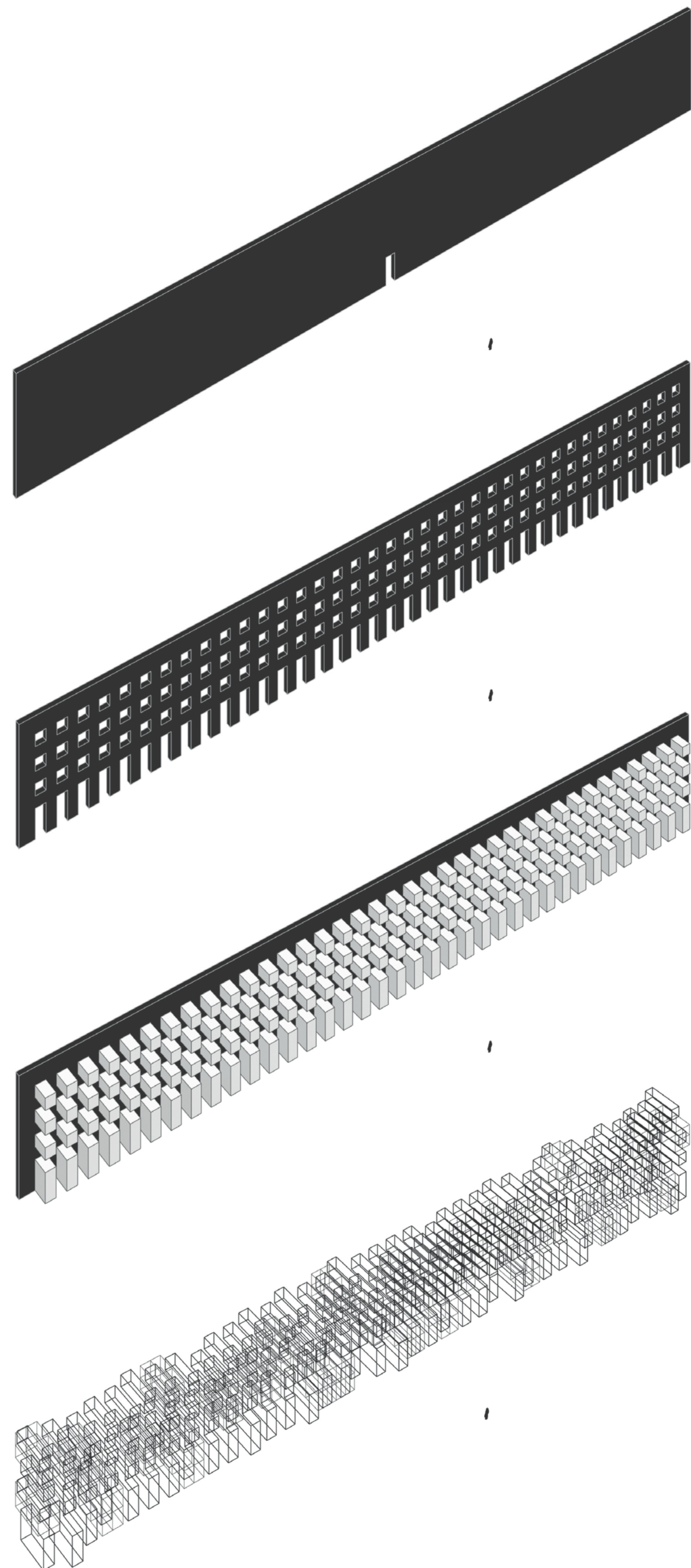
Võimalus üle piiri minna, lihtsamalt öeldes läbi seina minna, tekib siis, kui seina sisse teha uks. Lisaks helilisele ja visuaalsele üleminekule lisandub füüsiline. Seina kui eraldaja roll mõnevõrra lahustub.

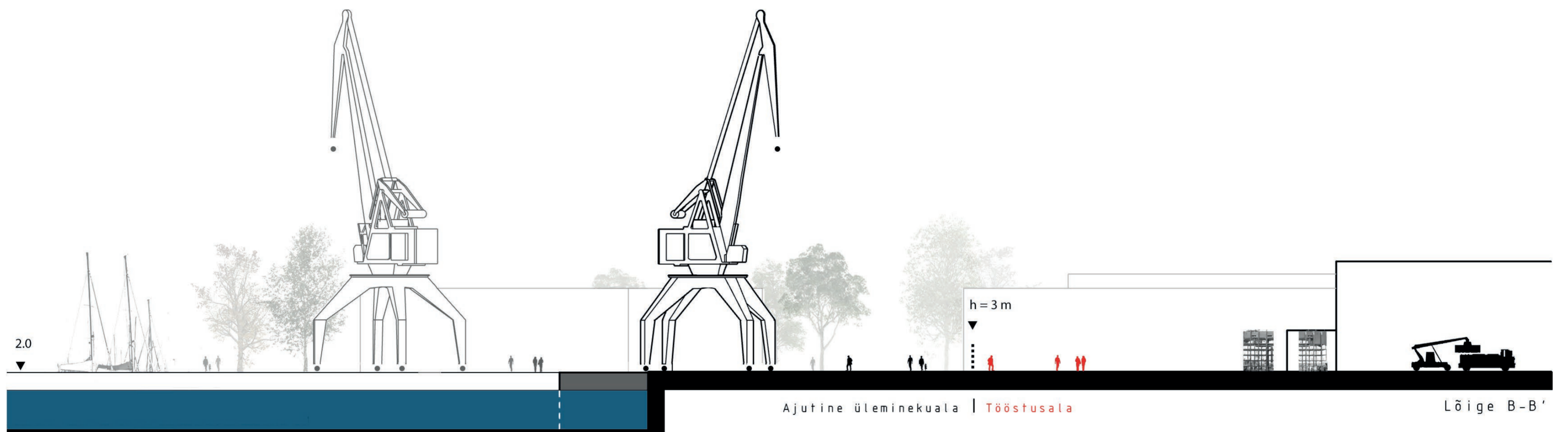
Vägagi lahustub seina kui ruumikatkestaja roll siis, kui uksi ja aknaid on palju. Vahest ei olegi sein siis enam eraldaja, igal hetkel on võimalik teisele poole minna. Ent läbiliikumine ja läbivaatamine on ruumilised tegevused. Uksed ja aknad ei ole pelgalt kahemõõtmelised avad, vaid nende ümber tekib kolmemõõtmeline ruum. Uste puhul läbiliikumisruum, akende puhul läbivaatamisruum. Juskui mõttelised tamburid, millel on oma lävi. Need ruumid võivad moodustada mistahes kombinatsioonides liitruume. Teatud akende ja uste juurde moodustuvad ühte moodi olukorrad, teiste juurde teistsugused. Ühel hetkel ei ole kõige keskele jääv sein enam oluline, oluliseks muutub üleminekuvõimalus ise.

Kui üleminekuruum piiritleda meelevaldselt kahest küljest seinaga, tekib justkui uus ruum, piiriruum. Piiriruum on sel juhul ruum, kus toimub üleminek ühest keskkonnast teise, samas on üleminekuulatuse seintega selgelt piiritletud. Ent üleminekuulatuse piirid ei pruugi olla selged, pigem vastupidi. Üleminekuulatuse on sageli gradientselt hajuvad ja ajas muutuvad ning keegi ei oska nende ulatust täpselt paika panna. Sestap tekib küsimus, kas ka käekakatsutatavat arhitektuuri on võimalik piiriolukordades gradientselt hajusa või häguspiirilise üles ehitada ilma, et piiriruum oleks kahel poolt seinaga piiritletud?..

Isegi nii järsu eraldaja puhul nagu seda on sein, tuleks küsida, kas selline piiriolukord saaks olla teistsugune ja kui, siis milline? Muutes tumma seina „rohkem kolmemõõtmeliseks“, ehitades selle asemele, ümber ja sisse näiteks ühisruume, tekib justkui uus üleminekuruum, mis on küll uute seintega piiritletud, ent mille sees saab toimuda üleminek ühest ruumist teise, lõimumine. Loksas lihtritsehhi puhul saaks sujuv üleminek toimuda näiteks tööstuse ja avaliku ruumi vahel sinna ehitatud vahe ruumide kaudu.

Idee piiriseinast ja selle lõhustumisest võtab kokku kogu töö piirideülese ruumikäsitluse. Piirid ei ole pelgalt eraldajad vaid eraldatavate ruumide vahele jäävad keskmed, mille ümber tekivad piiri- ja üleminekuruumid. Vaatamata ruumi skaalale, tundub piiriolukordades oluline tegeleda ka piiriruumide endi, sealsete võimaluste ja üleminekutega.

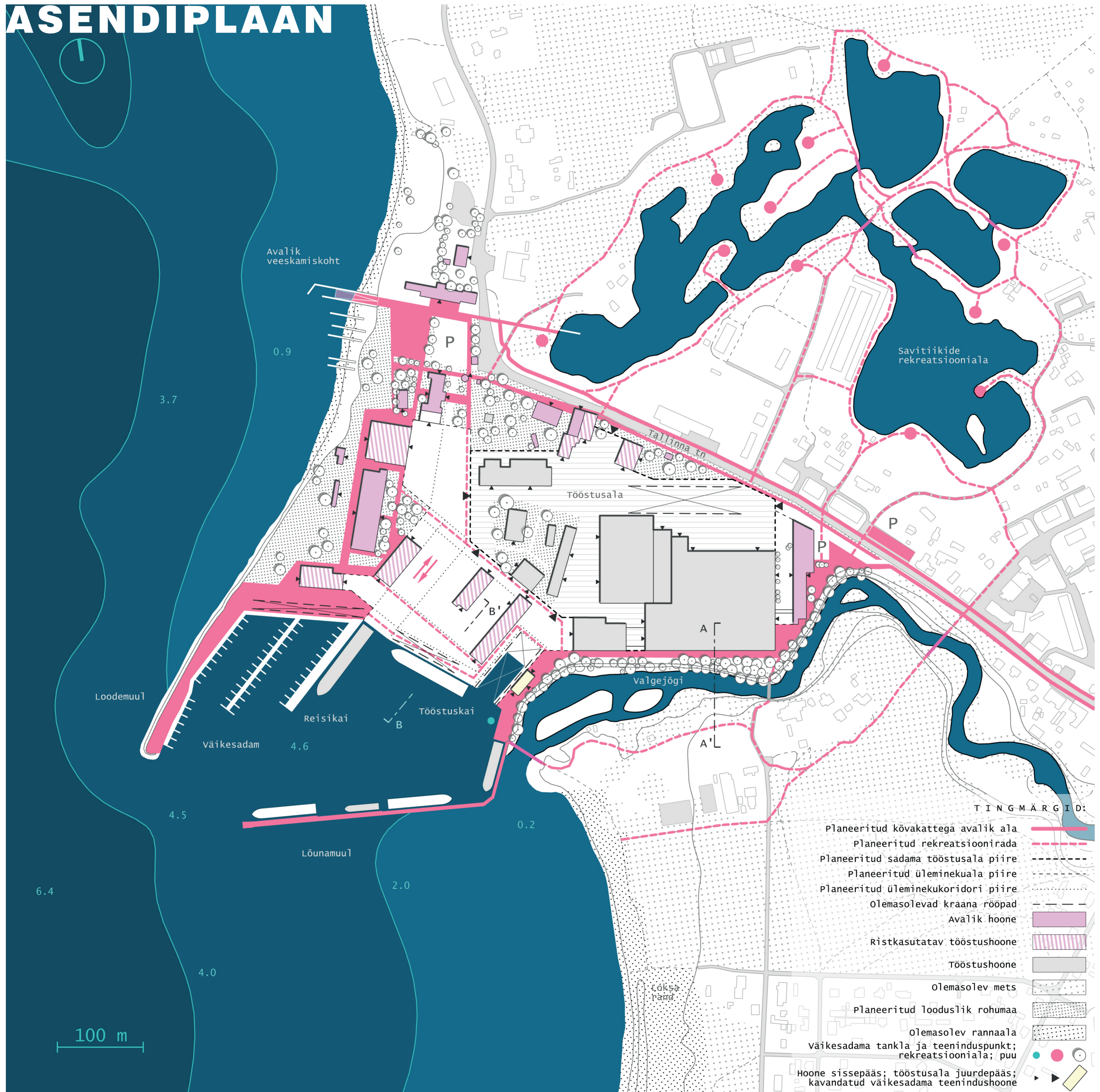

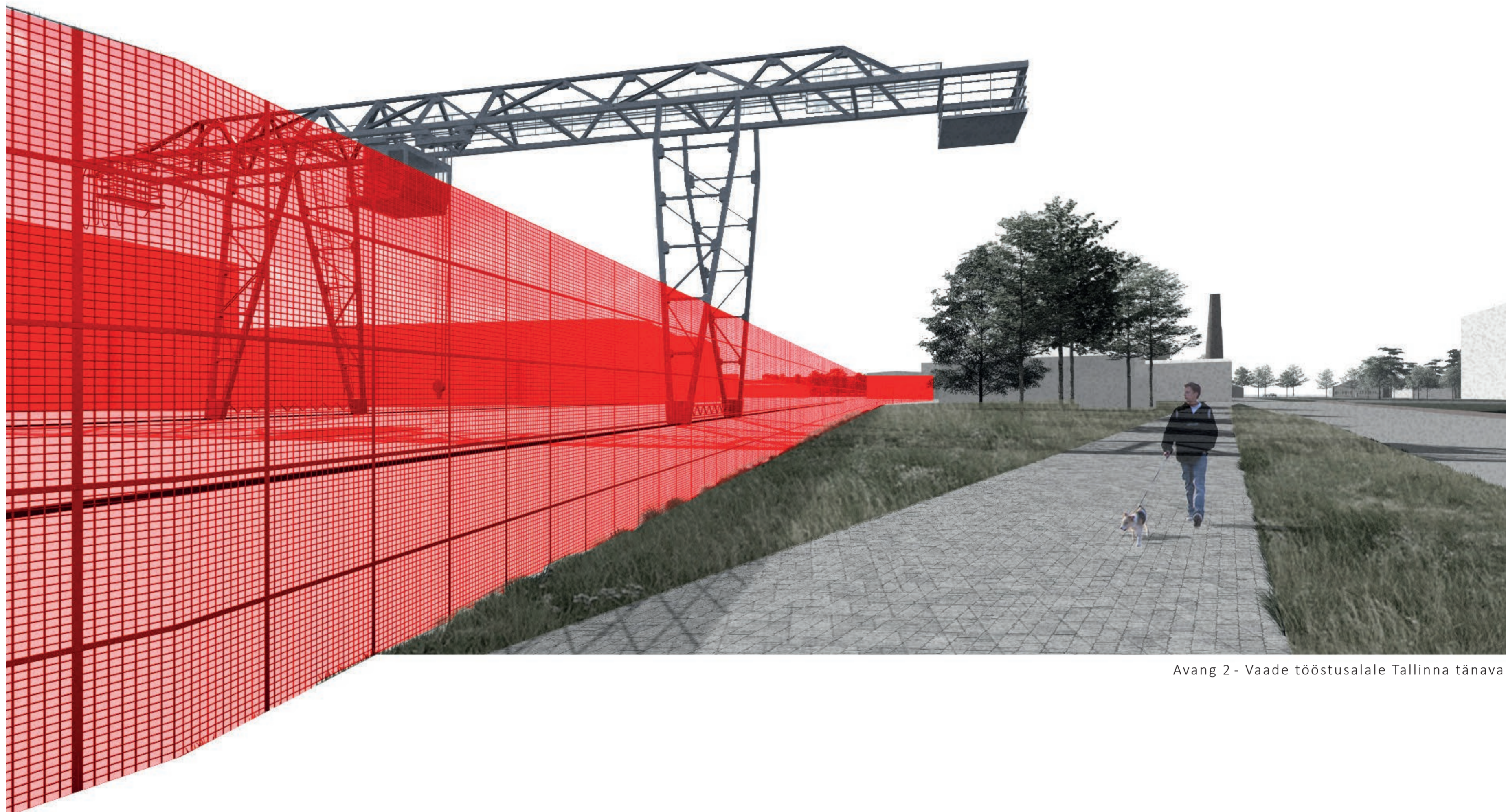

Avang 1 - Loksa lõunamuul

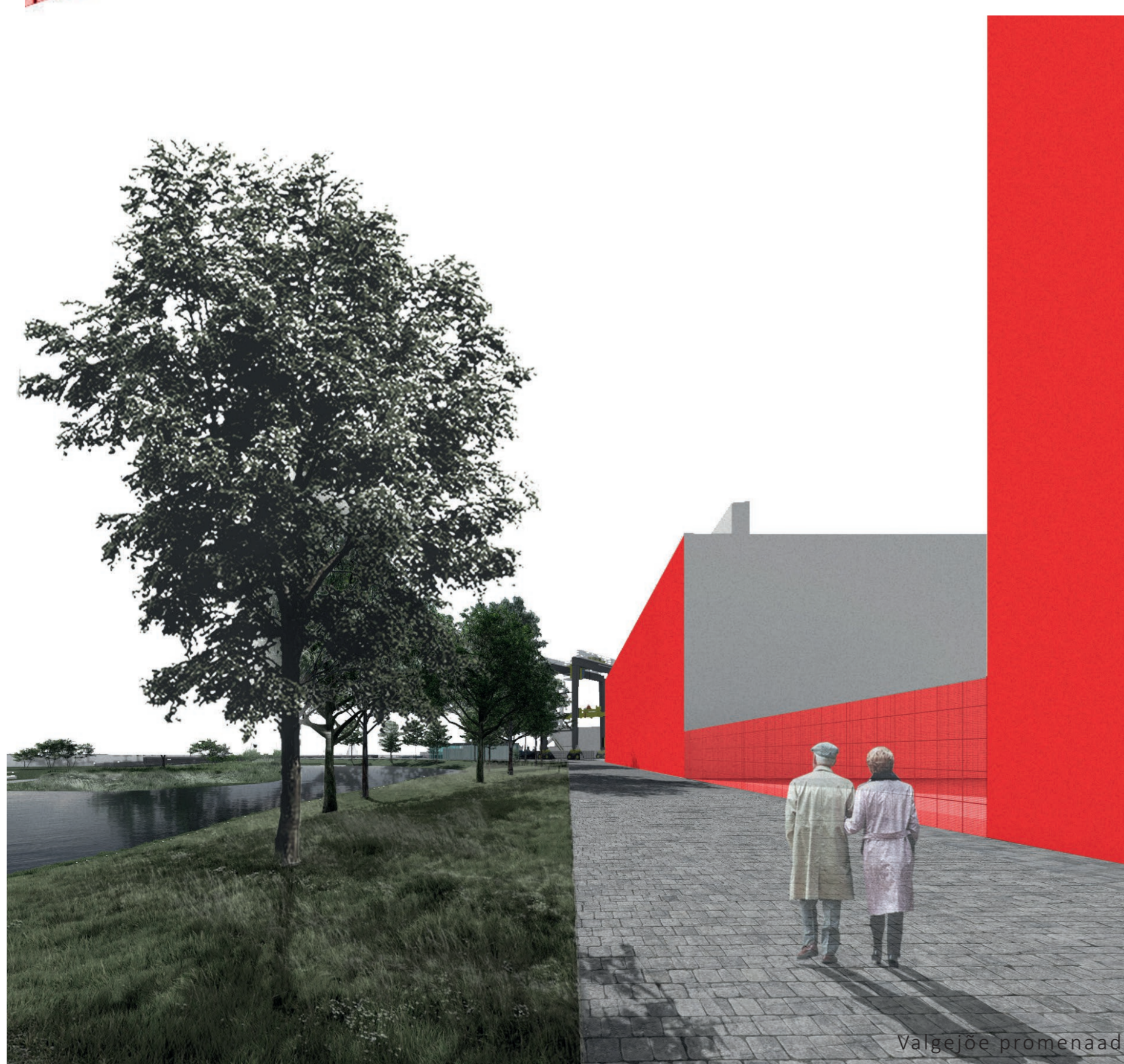

ASENDIPLAAN

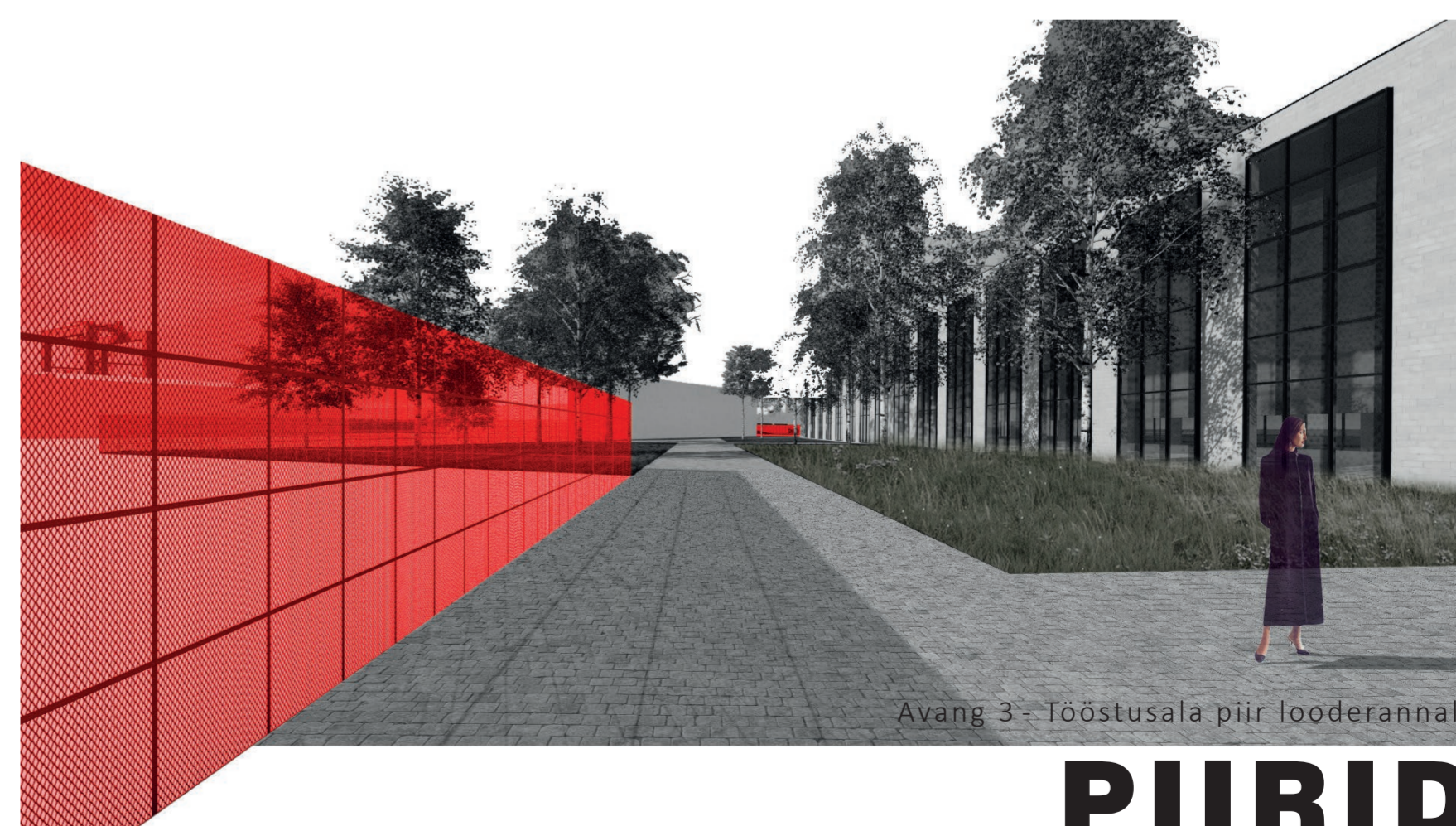

Avang 2 - Vaade tööstusalale Tallinna tänavalt

Valgejõe promenaad

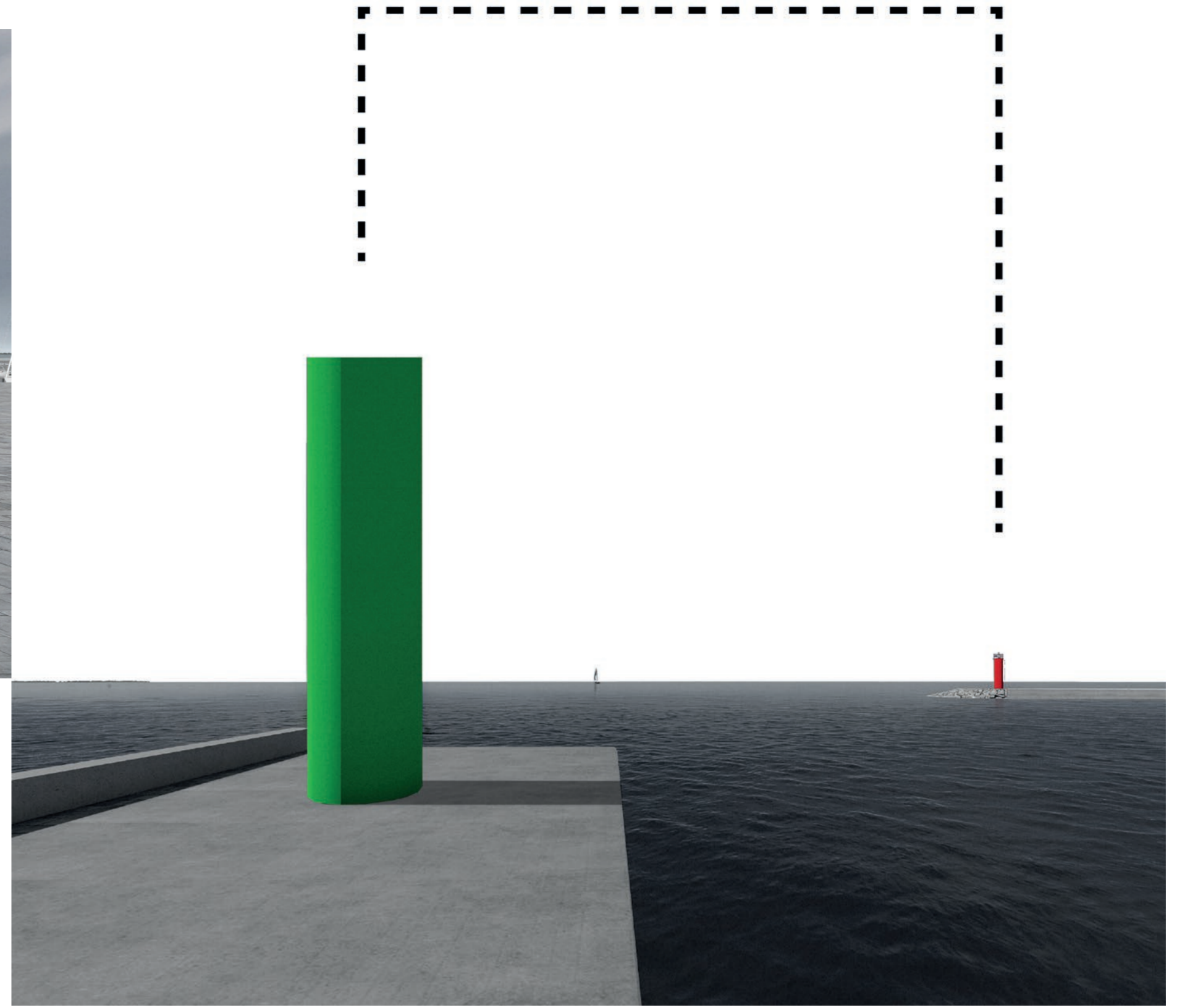

Avang 3 - Tööstusala piir looderannal

PIIRID

Avang 1 - Ranna ja sadama ühendus

Tinglik piir

Avang 4 - Loxsa loodemuul

